

Munich Personal RePEc Archive

Study on the Effects of The Greek Economic Crisis on The Macedonian Economy

Trenovski, Borce and Risteski, Hristijan

Center for Economic Analyses – CEA

June 2010

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/76960/>

MPRA Paper No. 76960, posted 04 Mar 2017 12:50 UTC

АНАЛИЗА НА ЕФЕКТИТЕ ОД ЕКОНОМСКАТА КРИЗА ВО ГРЦИЈА ВРЗ МАКЕДОНСКАТА ЕКОНОМИЈА

ЦЕНТАР ЗА ЕКОНОМСКИ АНАЛИЗИ (ЦЕА)

Изработил:

М-р. Борче Треновски, ЦЕА

Христијан Ристески, ЦЕА

Скопје, Јуни 2010

*Изработката на оваа студија е поддржана од:
Open Society Institute Think Tank Fund Budapest*

Автори на студијата:

М-р. Треновски Борче, Центар за економски анализи (ЦЕА)

borce.trenovski@cea.org.mk

Христијан Ристески, Центар за економски анализи (ЦЕА)

hristijan.risteski@cea.org.mk

Драг читателу,

Силната економска криза кај нашиот сосед Грција разбуди големи сомнежи и различни очекувања и дебати во врска со ефектите кои би можела грчката економска криза да ги предизвика во македонската економија и досега немаше изработено некоја поконзистентна . Ова беше една од причините да се изработи оваа студија која на едно место и со емпириска подлога би ги анализирала ефектите од грчката криза. Длабоката економска криза која во моментот го тресе нашиот сосед Р. Грција се појави како нова варијабла во предвидувањата и планирањето на економската активност заедно со сите главни економски варијабли во македонската економија. Во оваа студија правиме обид да утврдиме колкави би биле потенцијалните ефекти врз нашата економија од економската криза во Р. Грција, имајќи предвид дека нашиот сосед е еден од најголемите инвеститори и трговски партнери на нашата економија. Доминантниот дел - јадрото од анализата ќе биде фокусиран на утврдување на ефектите од економската криза во Грција врз: странската ефективна побарувачка на Македонија (две сценарија), погодените извозни сектори и можните опции за намалување на ефектот врз тие сектори, ефектите врз тековите на странски директни инвестиции, ефектите од проширување на грчката криза во евро зоната, како и други директни и индиректни ефекти кои се поврзани со првично споменатите. Студијата нема претензии да навлегува во анализирање и утврдување на големината на кризата, мерките за справување со истата и ситуацијата во Грција и истата е фокусирана кон сценариото кое би можело да ја засегне македонската економија во овој турбулентен период. Со тоа, студијата треба да даде реален преглед на ситуацијата предизвикана од грчката криза која може да ја очекуваме во наредниот период, и да претставува основа за понатамошни анализи, дебати и размислувања кои ќе осветлуваат еден или повеќе аспекти од овој релевантен проблем.

Од авторите,

Економисти во ЦЕА

Општи информации за ЦЕА

Лого:

Адреса:

ЦЕНТАР ЗА ЕКОНОМСКИ АНАЛИЗИ (ЦЕА)

Бул. Јане Сандански 63/3,

1000 Скопје, Македонија

тел: + 389 (0)2 24 44 766

моб: + 389 70 834 636

ЕДБ: 4030003479278

РБ. 5763061

Сметка:

Стопанска Банка АД Скопје

Сметка број: 200000856268559

Веб страна и е-маил:

www.cea.org.mk

www.lsg-data.org.mk

info@cea.org.mk

Содржина:

Извршно резиме	6
ЕФЕКТИ ОД ЕКОНОМСКАТА КРИЗА ВО ГРЦИЈА ВРЗ МАКЕДОНСКАТА ЕКОНОМИЈА	
<u>Ефекти врз странската ефективна побарувачка.....</u>	13
<u>Ефекти врз главни трендови во трговијата помеѓу Македонија и Грција.....</u>	
<i>Трговска соработка</i>	
<i>Челик и железо</i>	
<i>Текстил</i>	
<i>Тутун</i>	26
<i>Производи од метал и челик</i>	
<i>Електрични апарати</i>	
<i>Меѓуграничната трговија</i>	
<i>- (Студија на случај – теренско истражување во Битола)</i>	
<u>Ефекти врз тековите на СДИ – Грција/Македонија.....</u>	46
<u>Ефекти врз другите економии во евро зоната</u>	53
<i>(најголеми трговски партнери и инвеститори во Македонија)</i>	
Извори	58

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ

Ефекти врз странската ефективна побарувачка

► Македонија како мала и отворена економија не може да остварува солидни стапки на раст и да функционира успешно изолирана од нејзиното окружување (трговските партнери странските инвеститори). Поради тоа, разните шокови во окружувањето кое е значајно за нашата економија многу лесно се пренесуваат како спирала и во нашата економија. Намалувањето на економската активност на најзначајните трговски партнери на Македонија негативно се одрази врз странската ефективна побарувачка, којашто во 2009 година забележа историски најдлабок пад од 3,7%¹.

► Постои блиска поврзаност на движењето на ефективната побарувачка од страна на Грција и движењето на БДП, меѓутоа тука може да се истакне фактот дека грчката ефективна побарувачка се опоравува побавно од растот на македонската економија. Ова не води до констатацијата дека очекуваниот позитивен раст во останатите најголеми трговски партнери на Македонија ќе влијаат позитивно на нашите стапки на раст и покрај продолжената економска криза во Грција.

► Ефективната побарувачка од страна на Грција е далеку помала од вкупната странска ефективна побарувачка на Македонија. Во периодот од 2010 – 2011 год. се гледа јасна разлика помеѓу странската ефективна побарувачка и странската ефективна побарувачка без Грција, од што може да се заклучи дека намалената ефективна побарувачка од страна на Грција ќе влијае на намалување на вкупната странска ефективна побарувачка меѓутоа ефектите од намалената ефективна побарувачка од страна на Грција имаат мали и не толку значајни ефекти врз вкупната странска ефективна побарувачка. Ефектот врз вкупната ефективна побарувачка би бил поголем доколку во проценките на IMF за грчките стапки на раст кои ги користевме за да ја утврдиме странската ефективна побарувачка, беше вкalkулиран силниот ефект на економската криза која во моментот ја тресе Грција.

► Во рамките на трудот направивме едноставен обид за оценка на доходната еластичност на македонскиот извоз во однос на Грција, при што е добиен

¹ Во услови на најголема неизвесност во врска со закрепнувањето на глобалната економија, падот на странската ефективна побарувачка во првата половина од годината достига вредност од 4,5%.

коэффициент на еластичност од околу 1,46². Тоа значи дека на долг рок, во услови на пораст на грчкиот доход за 1%, побарувачката за македонскиот извоз може да се очекува да се зголеми за околу 1,46%.

► Со цел да го вкалкулираме силниот ефект од економската криза кај нашиот сосед Грција, во студијата се дизајнирани две сценарија (2010 – 2014) кои би можеле да ја погодат грчката економија и ефектот врз странската ефективна побарувачка на Македонија³. Основи за дизајнирање на сценаријата ќе бидат проценките за растот на БДП на Грција од IMF ([World Economic Outlook Database](#) Април 2010), направени не земајќи ја во предвид економската криза која се повеќе се продлабочува, како и доходната еластичност на македонскиот извоз со вредност од 1,5.

✓ *Првото сценарио, предвидува намалување на проектираната стапка на БДП на Грција за 3 процентни поени (секоја година во периодот 2010 – 2014) при коефициент на доходна еластичност на македонскиот извоз од 1,5*

- Анализата покажува дека во почетокот ефектите од ова сценарио не се толку значајни, но со текот на времето доколку грчката економија не почне да се опоравува ефектот се повеќе ќе се кумулира, што ќе доведе до загуба од: 20,19 мил. САД\$ во 2010 год.; 44,97 мил. САД\$ во 2011 год.; 74,36 мил. САД\$ во 2012 год.; 109,50 мил. САД\$ во 2013 год.; 152,19 мил. САД\$ во 2014 година (што не е за потценување).

✓ *Второто сценарио кое е изработено, е доста песимистичко и претпоставува намалување на проектираната стапка на БДП на Грција за 5 процентни поени (секоја година во периодот 2010 – 2014) при коефициент на доходна еластичност на македонскиот извоз од 1,5.*

- Анализата покажува дека во почетокот ефектите од ова сценарио не се толку значајни, но со текот на времето доколку грчката економија не почне да се опоравува ефектот се повеќе ќе се кумулира, што ќе доведе до загуба од: 30,28 мил. САД\$ во 2010 год.; 67,33 мил. САД\$ во 2011 год.; 111,17 мил. САД\$ во 2012 год.; 163,42 мил. САД\$ во 2013 год.; 226,75 мил. САД\$ во 2014 година (што претставува износ кој би требало да не загрижува).

✓ Анализата покажува дека не е за потценување намалувањето на извозот од нашата економија во Грција според двете сценарија и според тоа треба де се преземат соодветни мерки за поддршка на македонските компании кои најголем дел од своето производство го пласираат во Грција. Според првото сценарио 2010 год. ќе имаме пад на извозот во Грција за 4,94%, во 2012 год. за 18,20%, а во 2014 пад на

² Овој коефициент на доходната еластичност на македонскиот извоз во однос на Грција е многу близок до резултатите најдени во истражувањето на НБРМ од Кадиевска-Војновиќ и Унеска, коишто доходната еластичност на македонскиот извоз во однос на вкупниот светски БДП ја оценуваат на 1,51.

³ Намалувањето на проектираната стапка на БДП на Грција за 3 п.п. и 5 п.п. и претставување на двете сценарија е направено со цел да се прикаже еден пример во кој би се видела колку е засегната нашата економија од проблемите кај нашиот сосед. Ова не значи дека било кое од овие сценарија е посакувано и ќе се оствари. Со мала веројатност може да дојде и до спротивен случај (раст на БДП во однос на проценките), што би имало спротивно влијание од прикажаното.

извозот дури за 37,25%. Според песимистичкото сценарио бројките за пад на македонскиот извоз во Грција се уште по поразителни: пад од 7,41% во 2010 год., скоро 1/3 пад во 2013 год. и преполовување на извозот во 2014 год. (55,51%).

✓ Должината на траење на кризата кај нашиот сосед е право пропорционално поврзана со големината на ефектите врз вкупниот извоз на Македонија. Според првото сценарио, (пад на проектираниот БДП на Грција за 3 п.п), ефектите врз падот на вкупниот македонски извоз се мали и не толку значајни (пад од 0,68% во 2010, 1,52% во 2011 и 2,51% во 2012), освен падот од околу 4% во 2014 год. и 5% во 2014 год. кој креаторите на економската политика во Македонија треба да го имаат предвид и да го вклучат во своите проекции. Според песимистичкото сценарио, (пад на проектираниот БДП на Грција за 5 п.п), ефекти врз падот на вкупниот македонски извоз постојат (пад од 1,02% во 2010, 2,28% во 2011 и 3,76% во 2012), посебно падот од околу 5,52% во 2014 год. и 7,66% во 2014 год. треба да го имаат предвид во мерките на економската политика кои се планираат за идниот период.

✓ Скромните ефекти од грчката економска криза врз вкупниот македонски извоз произлегуваат од причина што при креирање на сценаријата во студијата беше предвидено само пад на БДП на Грција (негативен шок), додека според проекциите на БДП од IMF за другите економии – кои се дел од нашата ефективна побарувачка, е предвидено оправување и раст на БДП⁴. Ваквите проекции на IMF кои беа користени, претпоставуваат дека растот во другите економии ќе повлекува и поголема побарувачка и увоз со што се апсорбираат дел од негативните ефекти од грчката криза врз македонскиот извоз. Меѓутоа во реалноста темпото на опоравување од глобалната криза е со помал интензитет од очекуваниот, сепак постојат економии кои сериозно се соочуваат со пролонгирани ефекти од кризата (Португалија, Шпанија, Италија и др.)

✓ По наша оценка вредноста на изгубениот извоз (прво сценарио во мил. \$ - 20,19 во 2010, 44,97 во 2011, 74,36 во 2012, 109,50 во 2013 и 152,19 во 2014; песимистичко сценарио во мил. \$ - 30,28 во 2010, 67,33 во 2011, 111,17 во 2012, 163,42 во 2013 и 226,75 во 2014) не е за потценување и треба да се има предвид, но не треба да предизвикува паника и преголема загриженост, (имајќи ги предвид: нивото на девизни резерви – 1.606,6 мил. евра во кв.1 2010 год.; и покриеноста на увозот со девизни резерви – 4,9 месеци во 2009 год.)⁵, како фактор кој би можел да предизвика некои посериозни/загрижувачки притисоци на девизниот пазар и девизниот курс⁶. Од друга страна намалувањето на извозот, би имал соодветно

⁴ Иако веќе се појавуваат првите знаци на опоравување и излез од кризата на некои од големите економии (Германија, Франција и др.) темпото на опоравување е со помал интензитет од очекуваниот, а од друга страна постојат и економии кои сепак се борат со ефектите од кризата (во моментот е актуено задолжувањето), како што се Португалија, Шпанија, Италија и др.

⁵ НБРМ, Основни економски показатели,

<http://www.nbrm.gov.mk/?ItemID=750FC531FC3D1B49B16440313562D400>

⁶ Можеби дури поголемо влијание во оваа насока имаат шпекулациите околу ефектите од кризата, кои силно влијаат врз очекувањата на субјектите во нашата економија.

влијание врз домашното – извозно ориентирано производство, што од тука негативно се одразува и на другите варијабли, како што се вработеноста и растот на БДП – што не води до заклучок дека креаторите на економската политика неизбежно треба оваа варијабла (грчката економска криза) да имаат предвид во мерките на економската политика кои се планираат за идниот период, посебно во преземањето на соодветни мерки за поддршка на македонските компании кои најголем дел од своето производство го пласираат во Грција (посебно челикот, железото и текстилните производи).

Ефекти врз главни трендови во трговијата помеѓу Македонија и Грција

► Грција претставува трет трговски партнер на Македонија, при што структурата на производите што се извезуваат е доста концентрирана, односно мал број на производи имаат многу големо учествуваат во вкупниот македонскиот извоз на грчкиот пазар. Имајќи во предвид дека најголем пазар за македонските два стратешки извозни производи железото и челикот, и текстилот претставува грчкиот пазар, огромна е важноста засегнатите институции и компании заеднички да бараат излез од неповолната ситуација.

► Најкритична е состојбата со “Лон” работењето во текстилната индустрија. Покрај текстилната индустрија, потребно е да се посвети многу поголемо внимание на извозот на производи од метал и челик и електричните апарати. Грција е еден од најважните пазари за овие производи, и со цел да се амортизираат последиците од грчката криза потребна е организирана поддршка за освојување на нови потенцијални пазари. Со ова ќе се влијае и врз многу потребната диверзификација на македонскиот извоз.

► Најголемиот пазар каде што се пласираат македонскиот челик и железо е грчкиот, учествувајќи со 18,59 проценти во вкупниот извоз на овие производи. За надминување на последиците од грчката финансиска криза и намалувањето на потрошувачката на железо и челик, потребно е да се освојуваат нови пазари за македонското железо и челик или пак да се зголеми пазарното учество во веќе постоечките брзо растечките пазари, како што се: Турција, Италија, Германија, Словачка и балканските земји Србија, Бугарија, БиХ, Албанија и Хрватска.

► Повеќе од половина од македонските текстилни производи се пласираат на грчкиот пазар, односно Грција зазема учество од 58,73 проценти од вкупниот извоз на овие производи. Освојувањето на нови пазари за текстилците што соработуваат со грчки партнери претставува најголем предизвик. Поради тоа што реално немаме наш готов производ што можеме да го пласираме на странските пазари, туку само евтина работна сила која што додава многу мала додадена вредност во финалните

производите. Ова ситуација треба да се искористи за конечно да се започне со развивање на македонски финални текстилни производи.

► Тутунот претставува трет најзначаен производ што се извезува во Грција од Македонија. Најголем дел од извозот е суров тутун, додека пак преработките како цигарите се во многу мал дел. Скоро целото производство на суров тутун на странските пазари се пласира преку силни глобални компании како што се “Imperial Tobacco”, “Socotab” и слично, што во случајов претставува олеснителна околност во изнаоѓањето на нови пазари за македонскиот суров тутун.

► Во 2008 година Македонија на грчкиот пазар се наоѓа на 4 место од листата на држави извозници на производи од метал и челик во Грција, со 9,7 проценти учество во вкупниот грчки увоз. На националните пазари од балканските држави, македонскиот извоз на овие производи бележи доста позитивни резултати. Во овој сегмент македонските компании имаат добра конкурентност и со добро организирана мала поддршка може значително да се развие и да се неутрализираат негативните ефекти од грчката финансиска криза.

► Грција е убедливо на првото место од сите земји увозници на електрични апарати со учество од 28,15 проценти во вкупниот македонски извоз. Амортизирањето на намалувањето на извозот на овие производи во Грција најлесно може да се направи преку зголемувањето на извозот во балканските држави. Скоро на сите балкански пазари македонскиот извоз има забележано зголемено пазарно учество, односно поголемо во однос на зголемувањето на вкупниот увоз на истите пазари.

► Негативни ефекти ќе имаме и во меѓуграничната трговија во градовите што се наоѓаат блиску до границата со Грција, како што се Битола, Гевгелија, Струмица и сл. Намалувањето на купувната моќ на грчките потрошувачи го намали купувањето на производи и услуги во Македонија, Рестораните и кафулината во пограничните места не чувствуваат некои негативни ефекти. Единствените позитивни ефекти од грчката криза имаат бензиските станици, поради пониската цена на горивата во Македонија споредено со Грција.

Ефекти врз тековите на СДИ – Грција/Македонија

► Сценариото за СДИ кое треба да го очекуваме од 2010 год. па во идните неколку години (кое започна од 2008 год., па во 2009 и трендот продолжува):

- ✓ незначителен прилив на акционерски капитал од Грција, имајќи предвид дека голем дел од грчките компании се наоѓаат во незавидна состојба;
- ✓ драстично намалување на реинвестираната добивка (која во просек од 2004 – 2007 се движи околу 30 мил. евра) и аналогно на тоа зголемување

на исплатата на дивиденди, кои ќе бидат вшмукани од грчките инвеститори;

- ✓ грчките инвеститори ќе ја надополнуваат потребата од дополнителни финансиски средства преку намалувањето на нето-приливите врз основа на меѓукомпаниско задолжување, како резултат на повисоките отплати на користените кредити од матичните компании и зголемени побарувања врз основа на кредити одобрени на компаниите-мајки;
- ✓ не би требало да се очекува некое позначајно повлекување на големите грчки инвестиции во Македонија од причина што најголемиот дел од големите инвестиции се во компании кои се во монополска или олигополска положба на македонскиот пазар и кои остваруваат големи и сигурни профити;

► По наша оценка одливот на странски инвестиции (девизни средства) во износ од 75,51 мил. евра во 2009 год. не е за потценување и треба да се има предвид, но е далеку од значаен, (споредено со вкупниот годишен прилив на СДИ), како фактор кој би можел да предизвика некои посериозни притисоци на девизниот пазар и девизниот курс. Можеби дури поголемо влијание во оваа насока имаат шпекулациите околу ефектите од кризата, кои силно влијаат врз очекувањата на субјектите во нашата економија. Покрај влијанието на девизниот курс ефектите од намалените СДИ и посебно намалувањето на делот на реинвестираната добивка може да има не толку значајни ефекти и врз осовременувањето, конкурентноста и стандардот врз компаниите каде што е доминантен грчкиот капитал. Од друга страна голем број економии во светот веќе се оправуваат од економската криза, што не води до претпоставки дека во наредниот период доколку дојде до поинтензивна економска активност би можеле да очекуваме прилив на СДИ од голем број други економии кои веќе излегоа од економската криза. Меѓутоа глобалната економија бавно се опоравува, а странските инвеститори се претпазливи, што може да ги одложи СДИ и да допринесе кон кумулирање на ефектите предизвикани од грчкото сценарио.

► Македонија зафаќа најмал дел од грчките инвестиции во банкарскиот сектор (на прво место се Романија, Турција и Бугарија), меѓутоа ако се набљудува профитабилност (ROE) на грчките инвестиции во банкарските сектори во регионот, Македонија се движи помеѓу второ и трето место (после Турција и Бугарија)⁷. Имајќи предвид дека инвестициите на Грција во банкарскиот сектор на Македонија се меѓу најпрофитабилните во однос на инвестициите во банкарскиот сектор во земјите во регионот, не треба да се очекува, ниту повлекување, ниту на било кој начин загрозување на стабилност и ефикасното работење на овие банки. Банкарскиот сектор во Македонија е добро капитализиран, а покрај тоа НБРМ будно ја следи ситуацијата (структурата на капиталот и кредитните изложености), посебно во банките во кои имаме доминантен грчки капитал, од тука не би требало да очекуваме некои посериозни негативни ефекти врз работењето на овој сектор. Единствен фактор кој може да им наштети не само на банките со доминантен грчки

⁷ IMF Country Report No. 09/244, August 2009

капитал, туку и на целокупниот банкарски сектор во Македонија се негативните очекувања и недовербата, кои можат да го нарушат работењето и на најстабилните и најефикасните банки.

Ефекти врз другите економии во евро зоната

<i>(најголеми трговски партнери и инвеститори во Македонија)</i>
--

► Кога ќе ги погледнеме врските должи/побарува (финансиските врски) на економиите во еврозоната не е тешко да се воочи и донесе заклучок дека најголемите доверители и креаторите на политиките во Европската Унија се најдоа “помеѓу чеканот и наковалната”, без многу избор. Финансиската интегрираност на економиите во еврозоната ги направи ранливи и подложни на економски кризи кои можат да зафатат една или повеќе земји од еврозоната. Брзиот пренос на негативните шокови од економската криза во Грција врз останатите економии (посебно на финансиските пазари) и непостоењето на воспоставен одбранбен механизам беше силен аргумент за во краток рок да се усвои план и координирана акција за помош на грчката економија да излезе од економската криза.

► И покрај планот за спас на еврото/еврозоната и преземањето на други мерки на претпазливост, се уште постои ризик за прелевање на економската криза од Грција во други економии од еврозоната, ризик кој не треба да се занемари и треба да се има предвид при креирање на економските политики и стратегии, посебно во мала, отворена и извозно сензитивна/ориентирана економија како што е Македонија.

► Доколку се случи такво сценарио економија како македонската чиј што раст на БДП е високо детерминиран/зависен од странската ефективна побарувачка ќе се соочи со голем пад на извозот, СДИ, приватните трансфери, што би довело до притисок на девизниот пазар, пад на производството, зголемување на невработеноста (која и во моментот е на највисоко ниво во Европа) и значително влошување на состојбата на нашата економија. Ефектите од ваквото сценарио би се движеле во иста насока како и ефектите од економската криза во Грција (странската ефективна побарувачка и трговските текови, ефектите врз СДИ и индиректните ефекти врз бројни економски варијабли како БДП, невработеноста, девизниот курс, цените итн.), меѓутоа нивното дејство би било далеку поголемо и поразорно.

ЕФЕКТИ ОД ЕКОНОМСКАТА КРИЗА ВО ГРЦИЈА ВРЗ МАКЕДОНСКАТА ЕКОНОМИЈА

Длабоката економска криза која во моментот го тресе нашиот сосед Р. Грција се појави како нова варијабла во предвидувањата и планирањето на економската активност заедно со сите главни економски варијабли во македонската економија. Во овој дел од трудот ќе се обидеме да утврдиме колкави ќе се потенцијалните ефекти врз нашата економија од економската криза во Р. Грција, имајќи предвид дека нашиот сосед претставува еден од најголемите инвеститори и трговски партнери на нашата економија. Доминантниот дел од анализата ќе биде фокусиран на утврдување на идните ефекти од економската криза во Грција врз: странската ефективна побарувачка на Македонија (извозот и трговските трендови), тековите на странски директни инвестиции, како и други директни и индиректни ефекти (ефекти врз БДП, девизниот курс и девизните резерви, банкарскиот сектор итн.).

Ефекти врз странската ефективна побарувачка

Намалувањето на економската активност на најзначајните трговски партнери на Македонија негативно се одрази врз странската ефективна побарувачка, којашто во 2009 година забележа историски најдлабок пад од 3,7%. Дали првите знаци на излегување од рецесија на некои од трговските партнери значи дека странската ефективна побарувачка на Македонија ќе почне да се опоравува и колкаво влијание на овој процес има економската криза во Грција, ќе се обидеме на едноставен начин да елаборираме во продолжение⁸.

Во овој дел од студијата ќе се обидеме да ги анализираме ефектите од грчката економска криза врз странската ефективна побарувачка⁹ на Македонија,

⁸ Анализирано по земји, најголем придонес врз падот на странската ефективна побарувачка во 2009 година имаше падот на економската активност во Германија и Италија, а потоа следува придонесот од падот во Грција и Србија, а во 2010 се очекува најголемо влијание од падот на економската активност во Грција (види табела подолу).

⁹ НБРМ ја пресметува странската ефективна побарувачка како пондериран збир на индексите на бруто домашниот производ на најзначајните трговски партнери на Република Македонија. Пондерите се пресметани врз основа на учеството на овие земји во извозот во 2006 година. Податоците за бруто домашниот производ за земјите-трговски партнери на Македонија се од базата на податоци на IMF [World Economic Outlook Database](http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/) April 2010, ЕУРОСТАТ и од Српскиот завод за статистика. Во пресметката на индексот се вклучени Германија, Грција, Италија, Холандија, Белгија, Шпанија и Србија.

македонскиот извоз во Грција и врз вкупниот извоз на Македонија. На почетокот ќе биде моделирана и проценета странската ефективна побарувачка (согласно методологијата на НБРМ), како пондериран збир на индексите на бруто домашниот производ на најзначајните трговски партнери на Република Македонија. Пондерите се пресметани врз основа на учеството на овие земји во извозот во 2006 година. Во пресметката на индексот се вклучени Германија, Грција, Италија, Холандија, Белгија, Шпанија и Србија. За утврдување на идната странска ефективна побарувачка (1999 – 2015) се користени проценките на IMF за БДП по константни цени.

За утврдување на ефектите од грчката економска криза врз вкупниот македонски извоз и извозот во Грција во рамките на трудот направивме едноставен обид за оценка на доходната еластичност на македонскиот извоз во однос на Грција, при што е добиен коефициент на еластичност од околу 1,46. Овој коефициент на доходната еластичност на македонскиот извоз во однос на Грција е многу близок до резултатите најдени во истражувањето на НБРМ од Кадиевска-Војновиќ и Унеска, коишто доходната еластичност на македонскиот извоз во однос на вкупниот светски БДП ја оценуваат на 1,51. Добиените резултати од истражувањето на Кадиевска-Војновиќ и Унеска покажуваат дека доходната и ценовната еластичност на извозот се статистички значајни (при ниво на грешка од 1%, односно 5%), ги имаат очекуваните знаци и изнесуваат 1,51 и -0,73. Тоа значи дека на долг рок, во услови на пораст на светскиот доход за 1%, побарувачката за македонскиот извоз ќе се зголеми за 1,51%, додека при пораст на релативните извозни цени од 1% извозот бележи намалување за 0,73% (повисоки домашни цени од странски цени детерминираат пад на извозот). Ова укажува дека македонскиот извоз е повеќе сензитивен на промените во светскиот доход, отколку на промените на цените. Тоа индицира дека ценовните карактеристики на македонскиот извоз не се главна значајна детерминанта на странската побарувачка, која повеќе се насочува кон неценовните (квалитативните) аспекти на извозот. Така, доколку извозниците сакаат да го зголемат нивниот пласман на светските пазари потребно е да ги зголемат неценовните аспекти на извозот (квалитетот, дистрибуцијата, маркетингот и сл.) за кои се оцени дека постои сензитивен

меѓународен капитал. Со оглед на високата концентрираност на македонскиот извоз на само неколку производи, пред се за репродукција (железо и челик и нивни производи, нафтени деривати, како и облека и текстил што базира на лон-производство), очигледно е дека потребно е да се вложува во квалитативните аспекти на производите, со цел да се привлечат странските потрошувачи чиј стандард расте со пораст на расположливиот доход¹⁰.

Имајќи го предвид претходното (дека македонскиот извоз е повеќе сензитивен на промените во светскиот доход, отколку на промените на цените) во нашата студија ќе биде земена во предвид само доходната еластичност на македонскиот извоз. Како апроксимација на доходната еластичност на македонскиот извоз во однос на Грција ќе биде земен коефициентот $-1,5^{11}$, тоа значи во услови на намалување на доходот на Грција за 1%, побарувачката за македонскиот извоз ќе намали за 1,5% и обратно.

Во табелата подолу се дадени пресметките за странска ефективна побарувачка, ефективна побарувачка од страна на Грција и странска ефективна побарувачка без Грција. Покрај тоа, дел од трендовите и односите од кои јасно се гледа движењето и зависноста на странска ефективна побарувачка од другите сигнификантни варијабли, графички ќе бидат прикажани.

¹⁰ Пошироко за пресметката на доходната и ценовната еластичност на македонскиот извоз види во трудот на НБРМ, објавен мај 2007 од Кадиевска-Војновиќ и Унеска на тема : ”Ценовна и доходна еластичност на извозот и увозот на Република Македонија и економскиот раст”, достапно: <http://nbrm.gov.mk/WBStorage/Files/Dohodna-i-cenovna-elasticnost-na-izvozot-i-uvozot.pdf>

¹¹ Износ помеѓу пресметаниот коефициент во студијата од 1,46 и пресметката на правена во трудот на Кадиевска-Војновиќ и Унеска во Мај 2007, со цел да се поедностават пресметките.

Странска ефективна побарувачка на Македонија 1999 – 2015 година

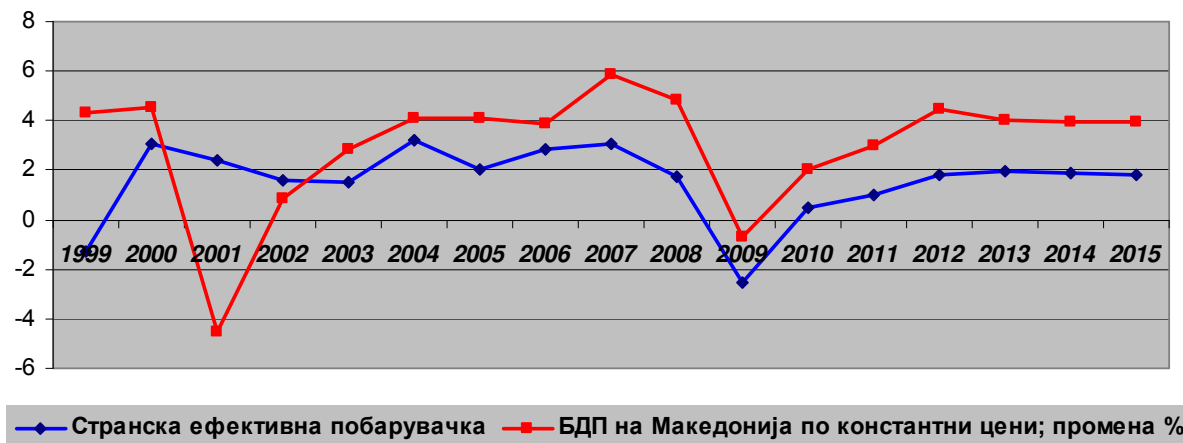
БДП по константни цени (реален БДП); промена % ¹²								Странска ефективна побарувачка ¹³	Ефективна побарувачка од страна на Грција	Странска ефективна побарувачка без Грција	БДП на Македонија по константни цени; промена %
	Белгија	Германија	Грција	Италија	Холандија	Шпанија	Србија				
1999	3,547	1,932	3,42	1,464	4,684	4,745	-11,173	-1,296108872	0,511576023	-1,807684895	4,348
2000	3,677	3,224	4,477	3,693	3,941	5,053	5,254	3,085824181	0,669685923	2,416138258	4,539
2001	0,807	1,151	4,197	1,818	1,926	3,645	5,579	2,430780704	0,627802506	1,802978199	-4,525
2002	1,352	0,006	3,439	0,454	0,076	2,704	3,882	1,564833335	0,514418112	1,050415222	0,853
2003	0,786	-0,231	5,943	-0,017	0,336	3,098	2,448	1,517857338	0,888975528	0,628881809	2,82
2004	3,091	1,176	4,623	1,532	2,237	3,267	8,295	3,178218713	0,691525133	2,48669358	4,08
2005	1,997	0,732	2,241	0,656	2,047	3,615	5,614	2,008962967	0,335216921	1,673746047	4,104
2006	2,78	3,176	4,522	2,036	3,394	4,017	5,213	2,846305763	0,676417186	2,169888576	3,903
2007	2,843	2,517	4,472	1,482	3,613	3,563	6,905	3,069998168	0,668938005	2,401060163	5,9
2008	0,832	1,248	2,015	-1,319	1,996	0,858	5,536	1,744321367	0,30141102	1,442910347	4,801
2009	-3,006	-4,973	-1,963	-5,038	-3,983	-3,639	-2,873	-2,515093758	-0,293632671	-2,221461087	-0,7
2010	1,153	1,21	-2	0,843	1,302	-0,41	1,968	0,492960075	-0,299167265	0,79212734	2,001
2011	1,336	1,748	-1,05	1,159	1,348	0,902	3	1,025107267	-0,157062814	1,182170081	3,008
2012	1,605	1,999	0,16	1,543	1,726	1,463	5	1,77693343	0,023933381	1,753000049	4,485
2013	1,707	1,841	0,96	1,439	1,799	1,644	5,5	1,986274071	0,143600287	1,842673784	4,033
2014	1,83	1,581	0,45	1,3	1,799	1,844	5,5	1,863671879	0,067312635	1,796359244	3,953
2015	1,876	1,237	1,4	1,26	1,819	1,704	5	1,83082534	0,209417086	1,621408254	3,957

¹² Податоците за БДП по константни цени се преземени од IMF - [World Economic Outlook Database](#) April 2010 – меѓутоа треба да имаме предвид дека проценките за Грција се направени не земајќи ја во предвид економската криза која се повеќе се продлабочува.

¹³ странската ефективна побарувачка е пресметана како пондериран збир на индексите на бруто домашниот производ на најзначајните трговски партнери на Република Македонија. Пондерите се пресметани врз основа на учеството на овие земји во извозот во 2006 година. Во пресметката на индексот се вклучени Германија, Грција, Италија, Холандија, Белгија, Шпанија и Србија.

Македонија како мала и отворена економија не може да остварува солидни стапки на раст и да функционира успешно изолирана од нејзиното окружување (трговските партнери странските инвеститори). Поради тоа, разните шокови во окружувањето кое е значајно за нашата економија многу лесно се пренесуваат како спирала и во нашата економија. Извозот и СДИ (се разбира во нашата економија значајно место заземаат и приватните трансфери) се главните столбови на кои во услови на *de facto* фиксен девизен курс, се темели стабилноста на македонската економија. За да добиеме појасна слика за значењето на странската ефективна побарувачка (извозот) за македонската економија на следниот графикон графички е прикажана движењето на реалниот БДП на Македонија и странската ефективна побарувачка во периодот од 1999 до 2015 година.

Зависноста помеѓу странската ефективна побарувачка и движењето на реалниот БДП на Р. Македонија (1999 - 2015)

Од графиконот погоре јасно се гледа зависноста и поврзаност на стапките на раст на БДП и странската ефективна побарувачка (пред економската криза, во текот на кризата и периодот на опоравување). Од графиконот се гледа дека кон средината на 2010 год. ќе почнат да се опоравуваат економиите кои се наши најголеми трговски партнери, што ќе доведе до зголемување на извозот и позитивните стапки на раст на нашиот БДП (конкретни стапки - види погоре табела). Меѓутоа веќе веќе помина половина од 2010 год., во која имаме скроман раст на БДП, пад на индустриското производство и скроман раст на извозот па овие претпоставки се под голем знак на прашање.

Во продолжение на следниот графикон ја изолираме ефективната побарувачка од страна на Грција и го прикажуваме нејзиното движење заедно со движењето на реалниот БДП на Македонија. И на овој графикон се блиската поврзаност на движењето на ефективната побарувачка од страна на Грција и движењето на БДП, меѓутоа тука може да се истакне фактот дека грчката ефективна побарувачка се опоравува побавно од растот на Македонската економија. Ова не води до констатацијата дека очекуваниот раст во останатите најголеми трговски партнери на Македонија ќе влијаат на нашите стапки на раст и покрај продолжената економска

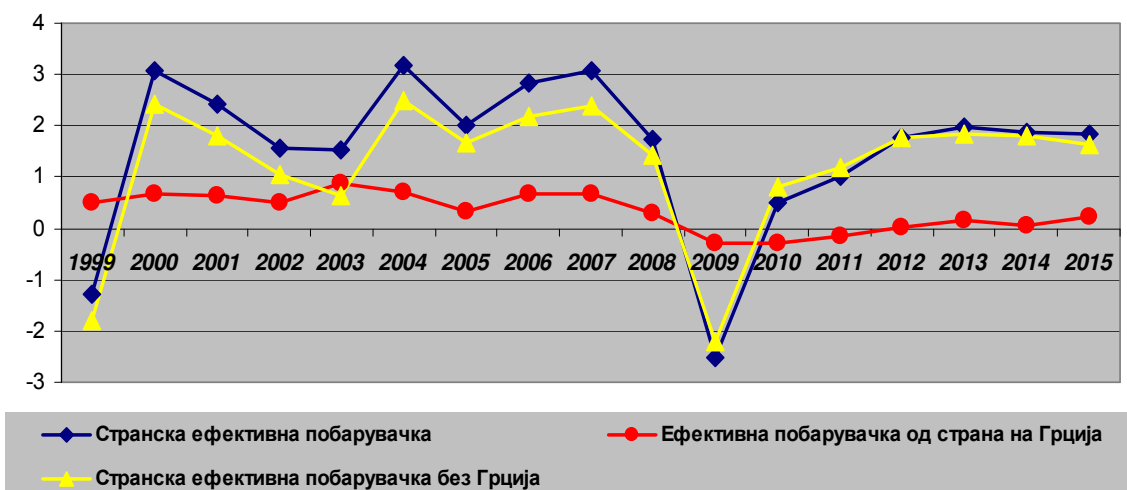
криза во Грција. Тука треба да наведеме дека падот на грчката ефективна побарувачка би бил уште поголем доколку во проценките на IMF за грчките стапки на раст беше вкalkулирани силниот ефект на економската криза која во моментот ја тресе Грција.

Зависноста помеѓу ефективната побарувачка од страна на Грција и реалниот БДП на Р. Македонија (1999 - 2015)

Визуелно најубаво може да се претстави и види движењето на вкупната странската ефективна побарувачка и ефективната побарувачка од страна на Грција, доколку на еден графикон се претстават: странската ефективна побарувачка, странската ефективна побарувачка без Грција и ефективната побарувачка од страна на Грција.

Странска ефективна побарувачка на Р. Македонија (1999 - 2015)

Од графиконот се гледа дека ефективната побарувачка од страна на Грција е далеку под вкупната странска ефективна побарувачка на Македонија. Во периодот од 2010 – 2011 год. се гледа јасна разлика помеѓу странската ефективна побарувачка и странската ефективна побарувачка без Грција, што не води до заклучок дека

намалената ефективна побарувачка од страна на Грција ќе влијае на намалување на вкупната странска ефективна побарувачка. Меѓутоа исто така треба да додадеме дека ефектите од намалената ефективна побарувачка од страна на Грција имаат мали и не толку значајни ефекти врз вкупната странска ефективна побарувачка. Ефектот врз вкупната ефективна побарувачка би бил поголем доколку во проценките на IMF за грчките стапки на раст кои ги користевме за да ја утврдиме странската ефективна побарувачка, беше вкалкулирани силниот ефект на економската криза која во моментот ја тресе Грција. Во табелата која беше презентирана во почетокот на анализата на странската ефективна побарувачка, може да се видат стапките на раст на вкупната странска ефективна побарувачка и странската ефективна побарувачка доколку ја отстраниме Грција и ефектот од нејзината продолжена економска криза.

Дизајн на сценарија

Со цел да го вкалкулираме силниот ефект од економската криза кај нашиот сосед Грција, во продолжение ќе бидат дизајнирани две сценарија (2010 – 2014) кои би можеле да ја погодат грчката економија и ефектот врз странската ефективна побарувачка на Македонија¹⁴. Основи за дизајнирање на сценаријата ќе бидат проценките за растот на БДП на Грција од IMF ([World Economic Outlook Database](#) Април 2010), направени не земајќи ја во предвид економската криза која се повеќе се продлабочува, како и доходната еластичност на македонскиот извоз со вредност од 1,5.

Првото сценарио, предвидува намалување на проектираната стапка на БДП на Грција за 3 процентни поени при коефициент на доходна еластичност на македонскиот извоз од 1,5 (види табела подолу).

Сценарио (намалување на проектираната стапка (од IMF) на БДП на Грција за 3 п.п. при коефициент на доходна еластичност на македонскиот извоз од 1,5

Година	Стапки на раст на БДП на грчката економија (проценка IMF)	Стапки на раст на македонскиот извоз ¹⁵	Вредност на македонскиот извоз во мил. САД \$	Сценарио - намалување на проектираниот раст на Грција од IMF за 3 п.п	Стапки на раст на македонскиот извоз (сценарио)	Вредност на македонскиот извоз во мил. САД \$ (сценарио)	Намалување на македонскиот извоз во мил. САД \$ (сценарио)
2009	-2	-26,3	2691,53	-5	-26,3	2691,53	
2010	-1,05	14,6	3084,49	-4,05	13,85	3064,30	20,19
2011	0,16	8,9	3359,01	-2,84	8,15	3314,05	44,97
2012	0,96	10,1	3698,27	-2,4	9,35	3623,91	74,36
2013	0,45	10,7	4093,99	-2,55	9,95	3984,49	109,50
2014	1,4	11,7	4572,98	-1,6	10,95	4420,79	152,19

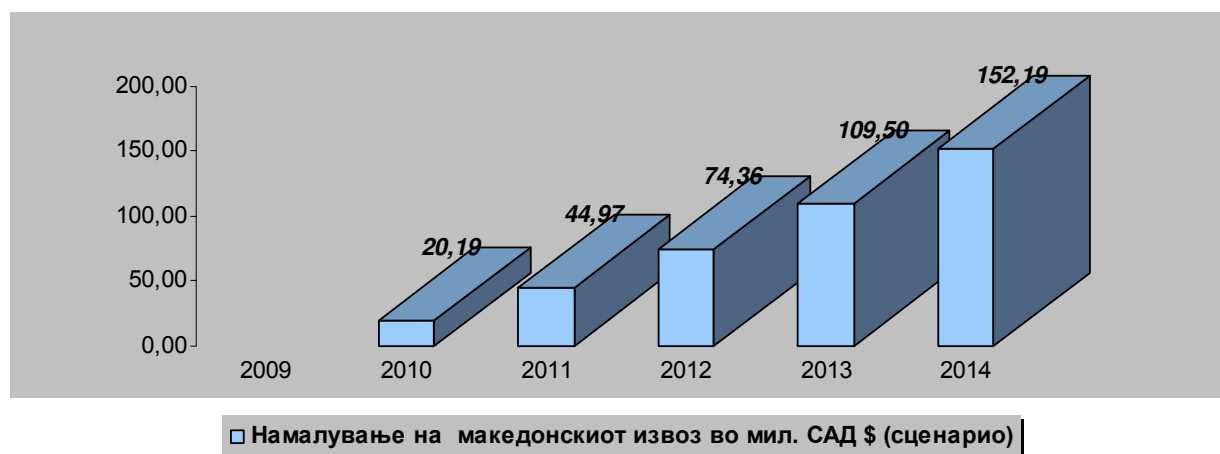
¹⁴ Намалувањето на проектираната стапка на БДП на Грција за 3п.п. и 5п.п. и претставување на двете сценарија е направено со цел да се прикаже еден пример во кој би се видела колку е засегната нашата економија од проблемите кај нашиот сосед. Ова не значи дека било кое од овие сценарија е посакувано и ќе се оствари. Со мала веројатност може да дојде и до спротивен случај (раст на БДП во однос на проценките), што би имало спротивно влијание од прикажаното.

¹⁵ IMF Country Report No. 10/19, January 2010, pp. 30

Сопствени пресметки и предвидувања на авторите

Од табелата, може да се види какви се ефектите од ова сценарио врз вредноста на македонскиот извоз во мил. САД\$ (2010 – 2014), како и врз стапките на раст на македонскиот извоз (2010 – 2014). На графиконот подолу, е прикажан износот на македонскиот извоз во мил. САД\$ кој ќе биде изгубен доколку БДП на Грција се намали за 3 процентни поени под проектираната стапка, при коефициент на доходна еластичност на македонскиот извоз од 1,5. Графиконот покажува дека во почетокот ефектите од ова сценарио не се толку значајни, но со текот на времето доколку грчката економија не почне да се опоравува ефектот се повеќе ќе се кумулира, што ќе доведе до загуба од 152,19 мил. САД\$ во 2014 година (што не е за потценување). Подолу на друг графикон ќе биде прикажано процентуалното учество на ова намалување во извозот кон Грција и во вкупниот македонски извоз.

Сценарио
намалување на проектираната стапка (IMF) на БДП на Грција за
3 п.п (секоја година во периодот 2010 – 2014)

Второто сценарио кое е изработено, е по-песимистичко и претпоставува намалување на проектираната стапка на БДП на Грција за 5 процентни поени при коефициент на доходна еластичност на македонскиот извоз од 1,5 (види табела подолу).

Песимистичко сценарио (намалување на проектираната стапка (од IMF) на БДП на Грција за 5 п.п, при коефициент на доходна еластичност на македонскиот извоз од 1,5)

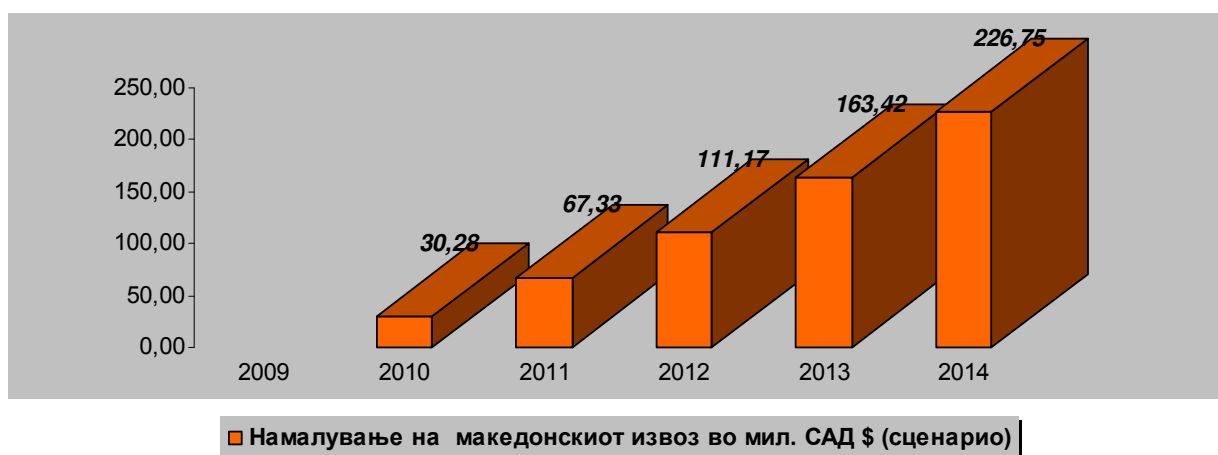
Година	Стапки на раст на БДП на грчката економија (проценка IMF)	Стапки на раст на македонскиот извоз	Вредност на македонскиот извоз во мил. САД \$	Сценарио - намалување на проектираниот раст на Грција од IMF за 5 п.п	Стапки на раст на македонскиот извоз (сценарио)	Вредност на македонскиот извоз во мил. САД \$ (сценарио)	Намалување на македонскиот извоз во мил. САД \$ (сценарио)
2009	-2	-26,3	2691,53	-7	-26,3	2691,53	
2010	-1,05	14,6	3084,49	-6,05	13,475	3054,21	30,28
2011	0,16	8,9	3359,01	-4,84	7,775	3291,68	67,33

2012	0,96	10,1	3698,27	-4,04	8,975	3587,10	111,17
2013	0,45	10,7	4093,99	-4,55	9,575	3930,57	163,42
2014	1,4	11,7	4572,98	-3,6	10,575	4346,23	226,75

Сопствени пресметки и предвидувања на авторите

Од табелата, може да се види какви се ефектите од песимистичкото сценарио врз вредноста на македонскиот извоз во мил. САД\$, како и врз стапките на раст на македонскиот извоз (2010 – 2014). На графиконот подолу, е прикажан износот на македонскиот извоз во мил. САД\$ кој ќе биде изгубен доколку БДП на Грција се намали за 5 процентни поени под проектираната стапка, при коефициент на доходна еластичност на македонскиот извоз од 1,5. Графиконот покажува дека во почетокот ефектите од ова сценарио не се толку значајни, но со текот на времето доколку грчката економија не почне да се опоравува ефектот се повеќе ќе се кумулира, што ќе доведе до загуба од 226,75 мил. САД\$ во 2014 година (што не е за потценување).

**Песимистичко сценарио
намалување на проектираната стапка (IMF) на БДП на Грција за
5 п.п (секоја година во периодот 2010 – 2014)**

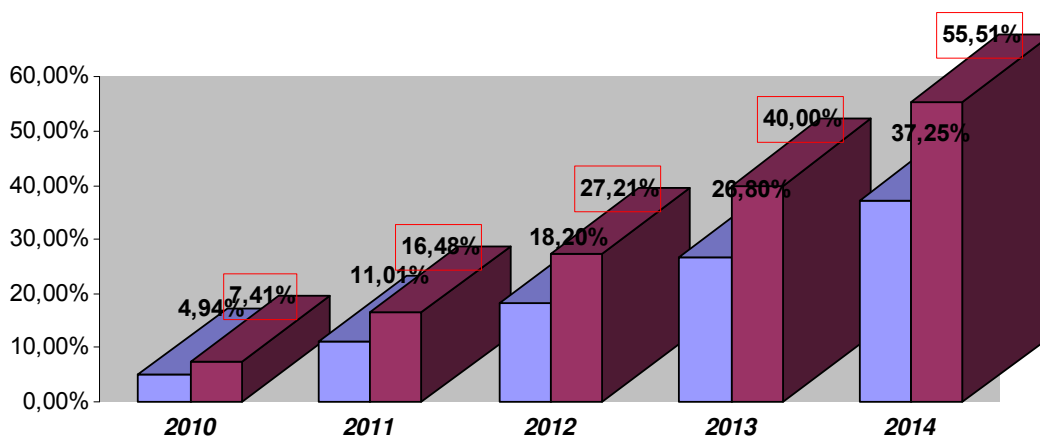
Во продолжение ќе биде прикажано процентуалното учество на намалувањето на извозот според двете сценарија – како процент од вкупниот извоз во Грција и како процент од вкупниот македонски извоз.

Година	Намалување на македонскиот извоз во мил. САД \$ (сценарио)	Намалување на македонскиот извоз во мил. САД \$ (песимистичко сценарио)	% од вкупниот извоз во Грција (сценарио)	% од вкупниот извоз во Грција (песимистичко сценарио)	Сумата која го претставува вкупниот извоз на Македонија во Грција е пресметана како просек од годишниот извоз во период од 2005
2010	20,19	30,28	4,94%	7,41%	
2011	44,97	67,33	11,01%	16,48%	

2012	74,36	111,17	18,20%	27,21%	- 2008 год. и изнесува 408,52 мил. САД \$
2013	109,50	163,42	26,80%	40,00%	
2014	152,19	226,75	37,25%	55,51%	

Сопствени пресметки и предвидување на авторите

Намалување на македонскиот извоз според двете сценарија како % од вкупниот извоз во Грција

■ % од вкупниот извоз во Грција (сценарио)
■ % од вкупниот извоз во Грција (песимистичко сценарио)

Графиконот покажува дека не е за потценување намалувањето на извозот од нашата економија во Грција според двете сценарија и според тоа треба де се преземат соодветни мерки за поддршка на македонските компании кои најголем дел од своето производство го пласираат во Грција. Според првото сценарио 2010 год. ќе имаме пад на извозот во Грција за 4,94%, во 2012 год. за 18,20%, а во 2014 пад на извозот дури за 37,25%. Според песимистичкото сценарио бројките за пад на македонскиот извоз во Грција се уште по поразителни: пад од 7,41% во 2010 год., скоро 1/3 пад во 2013 год. и преполовување на извозот во 2014 год. (55,51%).

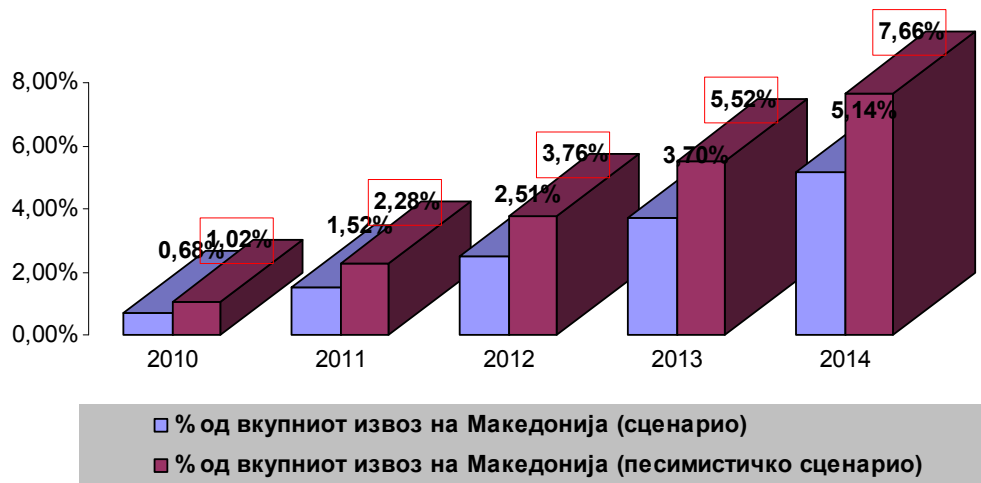
За да добиеме подобра престава за ударот врз вкупниот извозот на Македонија предизвикано од економската криза во Грција според двете сценарија, во продолжение (во табела и графикон) ќе биде пресметано и графички преставено, процентуалното учество на намалувањето на македонскиот извоз во вкупниот извоз од нашата економија.

Година	Намалување на македонскиот извоз во мил. САД \$ (сценарио)	Намалување на македонскиот извоз во мил. САД \$ (песимистичко сценарио)	% од вкупниот извоз на Македонија (сценарио)	% од вкупниот извоз на Македонија (песимистичко сценарио)	Сумата која го претставува вкупниот извоз на Македонија е пресметана како просек од годишниот извоз во период од 2005 - 2008 год. и
2010	20,19	30,28	0,68%	1,02%	
2011	44,97	67,33	1,52%	2,28%	

2012	74,36	111,17	2,51%	3,76%	изнесува 2.958,49 мил. САД \$
2013	109,50	163,42	3,70%	5,52%	
2014	152,19	226,75	5,14%	7,66%	

Сопствени пресметки и предвидување на авторите

**Намалување на вкупниот македонски извоз според двете сценарија во %
(вкупниот извоз е пресметан како просек од вкупниот годишен извоз на
Македонија во периодот 2005 - 2008)**

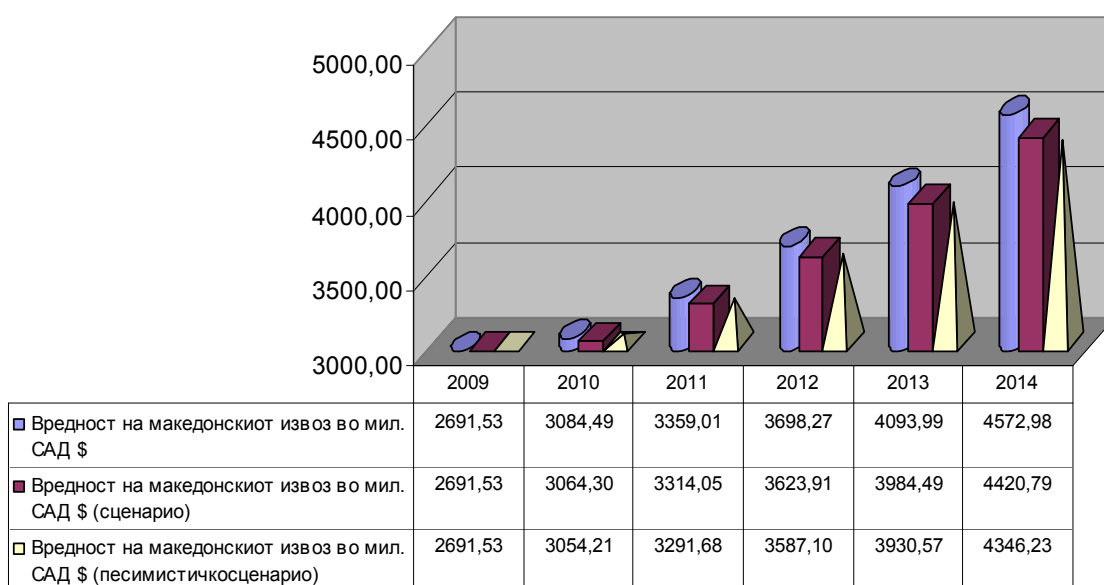
Од графиконот и табелата дадени погоре се гледа процентуалниот пад на вкупниот македонски извоз како резултат на симулираната продлабочена криза во грчката економија. Прва работа која може да ја воочиме е дека должината на траење на кризата кај нашиот сосед е пропорционално поврзана со големината на ефектите врз вкупниот извоз на Македонија. Според првото сценарио, (пад на проектираниот БДП на Грција за 3 процентни поени - кое е и пореално), ефектите врз падот на вкупниот македонски извоз се мали и не толку значајни (пад од 0,68% во 2010, 1,52% во 2011 и 2,51% во 2012), освен падот од околу 4% во 2014 год. и 5% во 2014 год. кој креаторите на економската политика во Македонија треба да го имаат предвид и да го вклучат во своите проекции. Според песимистичкото сценарио, (пад на проектираниот БДП на Грција за 5 процентни поени), ефекти врз падот на вкупниот македонски извоз постојат (пад од 1,02% во 2010, 2,28% во 2011 и 3,76% во 2012), посебно падот од околу 5,52% во 2014 год. и 7,66% во 2014 год. кој не треба да предизвикува паника, треба да го имаат предвид во мерките на економската политика кои се планираат за идниот период. Скромните ефекти од грчката економска криза врз вкупниот македонски извоз произлегуваат од причина што при креирање на сценаријата во студијата беше предвидено само пад на БДП на Грција (негативен шок), додека според проекциите на БДП од IMF за другите економии – кои се дел од нашата ефективна побарувачка, е предвидено оправување и раст на БДП¹⁶. Ваквите

¹⁶ Иако веќе се појавуваат првите знаци на опоравување и излез од кризата на некои од големите економии (Германија, Франција и др.) темпото на опоравување е со помал интензитет од очекуваниот, а од друга страна постојат и економии кои сеуште се борат со ефектите од кризата (во моментот е

проекции на IMF кои беа користени, претпоставуваат дека растот во другите економии ќе повлекува и поголема побарувачка и увоз со што се апсорбираат дел од негативните ефекти од грчката криза врз македонскиот извоз.

Како дополнување на претходните анализи и констатации, со цел “најпластично” да се претстави вредноста на македонскиот извоз според проекциите на IMF и во двата останати случаи кога се претпоставуваат продолжени негативни шокови врз грчката економија, на следниот графикон е прикажано проектираното движењето на македонскиот извоз (во мил. САД \$) во трите наведени случаи

Вредноста на македонскиот извоз во мил. САД \$, според предвидената стапка од IMF, сценарио (пад на БДП на Грција за 3 п.п по стапката предвидена од IMF) и песимистичко сценарио (пад на БДП на Грција за 5 п.п под стапката предвидена од IMF)

■ Вредност на македонскиот извоз во мил. САД \$
■ Вредност на македонскиот извоз во мил. САД \$ (сценарио)
■ Вредност на македонскиот извоз во мил. САД \$ (песимистичкосценарио)

Имајќи предвид дека Македонија, како мала и отворена економија има de facto фиксен девизен курс, овие движења предизвикани од економската криза во Грција би можеле да имаат ефекти на девизниот пазар и проблеми за НБРМ во одржување на стабилноста на курсот, како и врз стапката на раст на БДП.. По наша оценка вредноста на изгубениот извоз (прво сценарио во мил. \$ - 20,19 во 2010, 44,97 во 2011, 74,36 во 2012, 109,50 во 2013 и 152,19 во 2014; песимистичко сценарио во мил. \$ - 30,28 во 2010, 67,33 во 2011, 111,17 во 2012, 163,42 во 2013 и 226,75 во 2014) не е за потценување и треба да се има предвид, но не би требало да предизвикува преголема загриженост имајќи ги предвид: нивото на девизни резерви – 1.606,6 мил. евра во кв.1 2010 год.; и покриеноста на увозот со девизни резерви – 4,9 месеци во 2009 год.¹⁷ и¹⁸.

актуено задолжувањето), како што се Португалија, Шпанија, Италија и др. така да секако предвидување е под голема веројатност на висока статистичка грешка.

¹⁷ НБРМ, Основни економски показатели,

<http://www.nbrm.gov.mk/?ItemID=750FC531FC3D1B49B16440313562D400>

Од друга страна намалувањето на извозот, би имал соодветно влијание врз домашното – извозно ориентирано производство, што од тука негативно се одразува и на другите варијабли, како што се вработеноста и растот на БДП.

Симулацијата на продлабочена криза во грчката економија покажа дека ефектите врз вкупниот македонски извоз иако релативно мали сепак не треба да не се земат во водењето на реалната, фискалната и монетарната политика. Меѓутоа од друга страна, анализата на извозот во Грција, покажува дека не е за потценување намалувањето на извозот од нашата економија во Грција според двете сценарија - според првото сценарио 2010 год. ќе имаме пад на извозот во Грција за 4,94%, во 2012 год. за 18,20%, а во 2014 пад на извозот дури за 37,25%. Според песимистичкото сценарио бројките за пад на македонскиот извоз во Грција се уште по поразителни: пад од 7,41% во 2010 год., скоро 1/3 пад во 2013 год. и преполовување на извозот во 2014 год. (55,51%). – што не води до заклучок дека креаторите на економската политика неизбежно треба да го имаат предвид во мерките на економската политика кои се планираат за идниот период, посебно во преземањето на соодветни мерки за поддршка на македонските компании кои најголем дел од своето производство го пласираат во Грција. Според тоа во следниот дел од студијата ќе биде направена детална анализа на трговските текови помеѓу Македонија и Грција (посебно нашиот извоз во Грција), извозните сектори во нашата економија кои ќе бидат најпогодени од грчката криза и потенцијални излезни решенија за нашите извозни сектори.

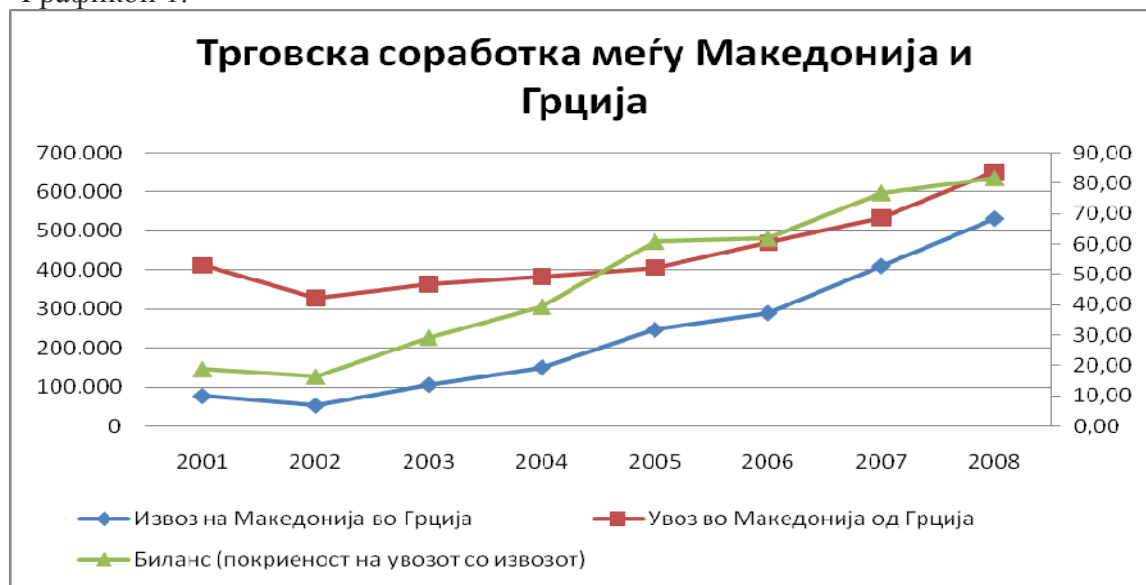
¹⁸ Можеби дури поголемо влијание во оваа насока имаат шпекулациите околу ефектите од кризата, кои силно влијаат врз очекувањата на субјектите во нашата економија.

Ефекти врз главни трендови во трговијата помеѓу Македонија и Грција

Трговска соработка

Трговските релации помеѓу Македонија и Грција постојат уште од многу одамна. Во изминативе десетина години, македонската економија забележа многу позитивни резултати во трговската размена со Грција. Извозот на Македонија, од скромни 77,8 милиони долари во 2001 година, се има зголемено за 7 пати до 2008 година на 531 милиони долари. Во истиот период, покриеноста на увозот со извозот со нашиот сосед Грција се има зголемено за 4 пати, од само 19 проценти покриеност во 2001 година на 82 проценти покриеност увозот со извоз на македонски производи во Грција (види графикон 1).

Графикон 1.

Извор: International Trade Center, Trade map (Trade Statistics for International Business Development)¹⁹, калкулации од авторите

Грција преставува еден од најголеми трговски партнери во надворешната трговска размена на Македонија. Во периодот од 2001 година па до денеска во континуитет има пораст во трговската соработка помеѓу двете земји. Од целиот извоз на македонските производи во 2001 година, во Грција се реализирале само 6,73 проценти, но во 2008 година овој процент е двојно зголемен на 13,86²⁰ проценти. Ова

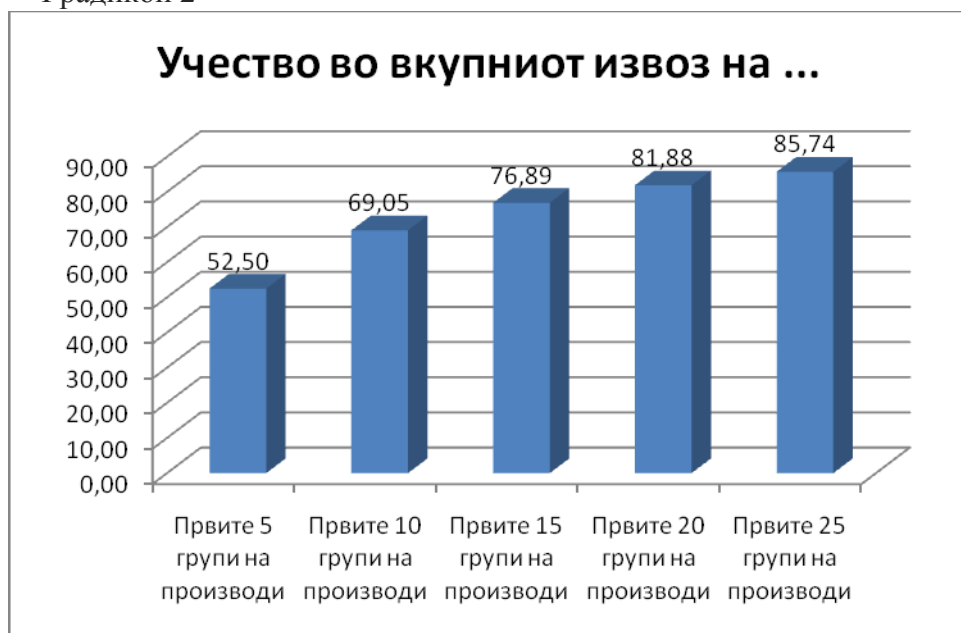
¹⁹ Поради големите разлики во статистичките податоци помеѓу официјалните институции од Република Македонија и Грција, користевме податоци од независна институција како што е Меѓународниот трговски центар од Швајцарија.

²⁰ International Trade Center, Trade map (Trade Statistics for International Business Development)

ја прави Грција трет по големина трговски партнер на Македонија, пред неа се само Србија и Германија.

Структурата на производите што се изведуваат е доста концентрирана, односно мал број на групи на производи учествуваат во македонскиот извоз (види графикон 2). Ова ја прави македонската економија многу зависна од случувањата, позитивни или негативни, во мал број на сектори. Првите пет групи на производи учествуваат со 52,5 проценти во целокупниот извоз. Десетте најизвезувани производи имаат учество до околу 70 проценти во целиот извоз кон Грција, а првите 25 производи заземаат 86 проценти од вкупниот извоз. Најзастапени македонски производи на грчкиот пазар се: *валаните метални лимови, текстилни производи, суров тутун, феролегурите, разни производи од метал и челик, електрични апарати (фенови, бојлери), јagneшко и јарешко месо, мебел и делови за мебел, домати и.т.н.*

Графикон 2

Извор: International Trade Center, Trade map (Trade Statistics for International Business Development), калкулации од авторите

Ималки во предвид дека најголем пазар за македонските стратешки извозни производи: железото и челикот, и текстилот е грчкиот пазар, во никој случај не смеат да се дозволат засегантите институции и компании да бидат само неми посматрачи на случувањата. Нешто над половина од вкупниот македонски извоз отпаѓа на овие два производи, ваквата ситуација го става македонскиот извозен сектор во сериозна ситуација, каде што во услови на економска криза кај нашиот сосед и голем трговски партнер е потребно да се земат проактивни превентивни мерки.

Намалувањето на побарувачката на грчкиот пазар ќе доведе до зголемување на залихите од македонски производи и/или намалување на цените за да ги зачуваат своите пазарини позиции и/или да овозможат да се одвива производниот процес. Првиот

ефект од финансиската криза врз Македонија ќе се одразат преку намалување на потрошувачката во Грција, што ќе доведе до намалување на извозот на македонските стоки и услуги во Грција. Најпогодена од ова ќе биде текстилната индустрија поради намалената платежна побарувачка во Грција, како и важноста и големината на овој пазар за македонските текстилци. Металната индустрија може да се очекува да биде афектирана од кризата во помала мера. Овој сектор многу повеќе е зависен од светските берзи, и ефектите можат да дојдат со одредено закаснување што остава дополнителен простор за прилагодување на условите кај македонските субјекти од овој сектор.

За да се намалат претходно споменатите негативни ефекти потребно е со заеднички напори на бизнисмените, коморите и јавните институции да работат на освојување на нови странски пазари каде што ќе се пласираат производите. Во оваа анализа ги зедовме петте најважни производи што се извезуваат на грчкиот пазар, кои што би имале најголеми негативни последици врз перформансите на македонската економија, извозот и вработеноста. При тоа ги анализиравме странските пазари каде што се извезуваат овие производи и колкаво пазарно учество отпаѓа на секој од нив. Исто така, и македонското учество во вкупниот увоз на дефинираните пазарни сегменти за иситите производи во Грција. На крајот од анализата за секој производ ги разгледуваме алтернативните пазари со најголем потенцијал каде што можеме да го зголемиме нашиот извоз со цел да се намалат негативните ефекти од намалениот извоз во Грција.

1. Челик и железо

Извозот на железо и челик во Грција од 2002 година се до 2008 година бележи континуирани високи стапки на пораст. Поради тоа Грција претставува најголемиот пазар каде што се пласираат македонските челик и железо, учествувајќи со 18,59 проценти во вкупниот извоз на овие производи од Македонија. На листата од најголеми странски пазари после Грција, следуваат Италија со учество од 14,84 проценти, Хрватска со 11,91 проценти, Србија со 7,85 проценти, Бугарија и Шпанија со по 6,8 проценти и Германија со 6,5 проценти во вкупниот извоз на железо и челик од Македонија (види графикон 1.1).

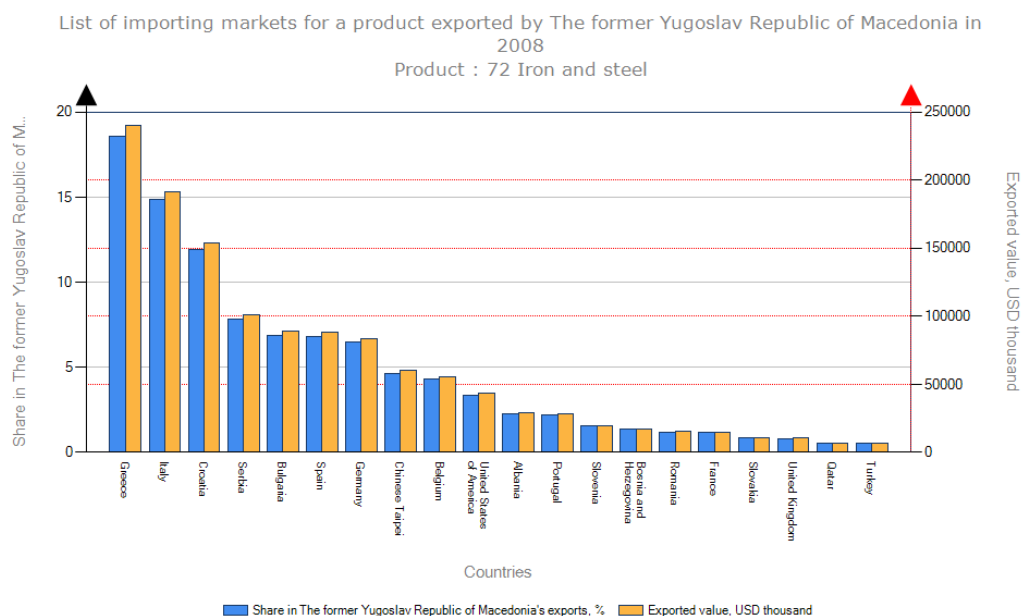
Табела 1

Извоз на железо и челик од Македонија во Грција							
Година	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Извоз во .000 САД \$	11.442	25.587	59.278	108.234	128.619	176.350	239.991

Извор: Market Analysis and Research, International Trade Centre (ITC)

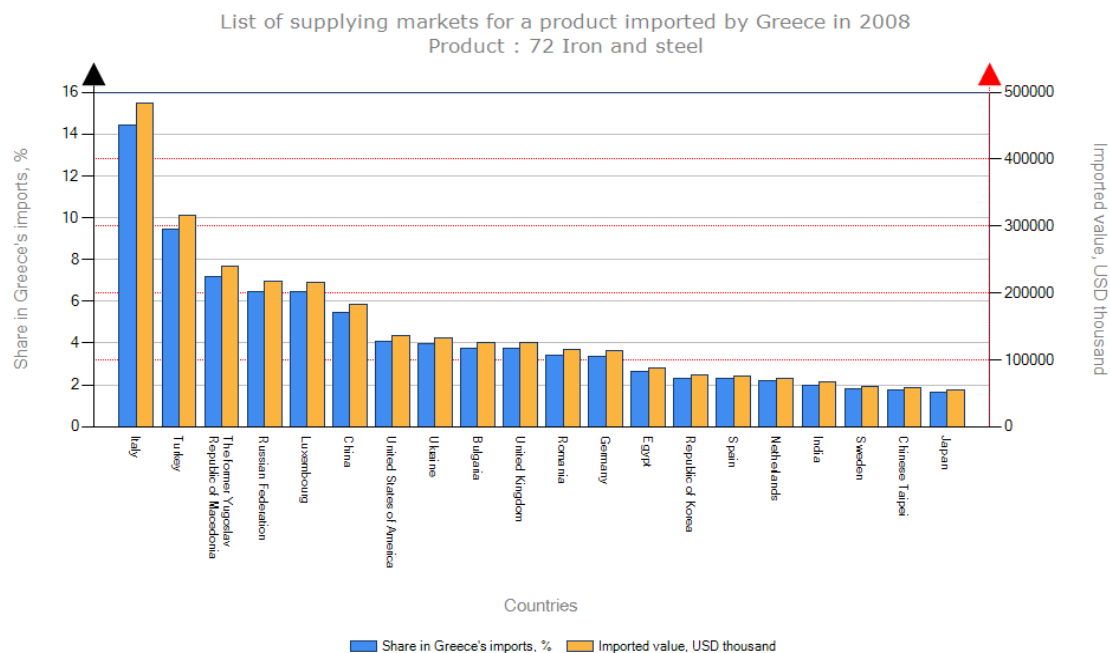
Анализирано од страна грчкиот увоз, Македонија претставува трет по големина извозник на метални и челични производи во Грција, со пазарно учество од 7,17 проценти односно околу 240 милиони САД долари во 2008 година. Најголем извозник на метал и челик е Италија со 14,46 проценти учество, на второто место се наоѓа Турција со учество од 9,46 проценти во грчкиот увоз на железо и челик (види графикон 1.2).

Графикон 1.1

Извор: ITC calculations based on COMTRADE statistics.

Графикон 1.2

Извор: ITC calculations based on COMTRADE statistics.

За надминување на последиците од намалувањето на потрошувачката на железо и челик, потребно е да се освојуваат нови пазари за македонското железо и челик или пак да се зголеми пазарното учество во веќе постоечките брзо растечките пазари (Види графиконот 1.3). Имаќи ги во предвид стапките на раст на увозот на железо и челик, географската оддалеченост и постоењето на трговија со овие производи најперспективни се следните национални пазари:

✓ **Турција** има околу 30 проценти годишно зголемување на увозот на метални и челични производи, и учествува со 4,3 проценти во светскиот увоз на овие производи. Турскиот пазар учествува со изнесува само скромни 0,53 проценти во извозот на железо и челик од Македонија. Близината и добрите политички односи со оваа земја претстауваат голема предност која што треба да се искористи за освојувањето на овој пазар.

✓ На **италијанскиот** пазар, македонскиот челик и железо ги губат пазарните позиции, односно забележан е помал раст на извозот во оваа земја со споредба со растот од 21 процент на увозот на овие производи.

✓ **Германија** има годишен пораст од околу 25 проценти во увозот на овие производи, и учество од 7,5 проценти во светскиот увоз, што покажува дека има потенцијал за зголемување на македонскиот дел на овој пазар.

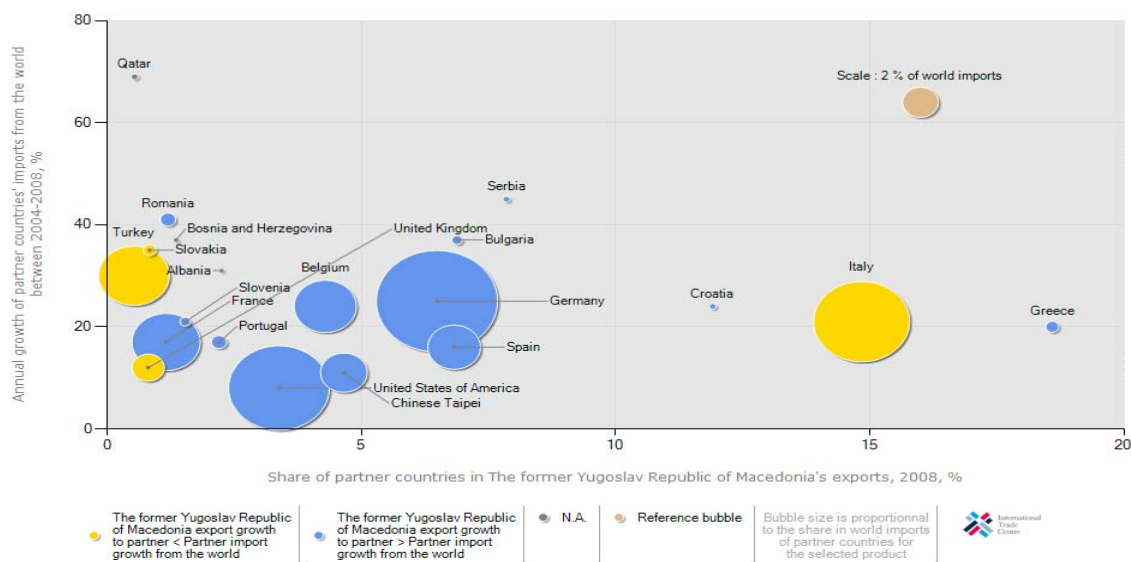
✓ **Словачкиот пазар** учествува со симболични 0,83 проценти, но оваа земја има пораст од 35 проценти во увозот на железо и челик. При тоа релативното македонско учество се намалува уште повеќе поради помалиот раст на извозот на железо и челик, во однос на растот на вкупниот увоз во оваа земја.

✓ Пазарите на **Србија, Бугарија, Босна и Херцеговина, Албанија и Хрватска** имаат годишен раст на увозот на овие производи од 25 до 45 проценти. Иако се релативно мали пазари, со мало учество во вкупниот светски увоз, близината до нив, блиските политички и економски односи обезбедуваат доста предности за зголемување на извозот од Македонија.

Блиската соработка и креирањето на заедничка стратегија и настап помеѓу малиот број компании што работат во овој сектор и владините и невладини институции и организации можат релативно лесно да ги анулираат негативни ефекти од грчката финансиска криза.

Графикон 1.3

Prospects for market diversification for a product exported by The former Yugoslav Republic of Macedonia in 2008
Product : 72 Iron and steel

Извор: Market Analysis and Research, International Trade Centre (ITC)

2. Текстил

Македонскиот извоз на текстилни производи, односно “лон” работењето, се има интензивирао од 2007 година па до денес. Повеќе од половина од македонските текстилни производи се пласираат на грчкиот пазар, односно Грција зазема учество од 58,73 проценти од целиот извоз на овие производи. Втор по големина странски пазар за македонските текстилни производи претставува германскиот пазар со 26, 61 процент учество, трет е италијанскиот пазар со учество од 5,76 проценти и потоа доаѓаат странски пазари со многу мало учество во вкупниот извоз на овие производи (види графиконот 2.1). Најголеми последици од финансиската криза во Грција ќе претрпи токму овој сектор, поради огромниот дел што го зазема и зависноста од состојбите во овој пазар.

Табела 2

Извоз на текстилни производи од Македонија во Грција

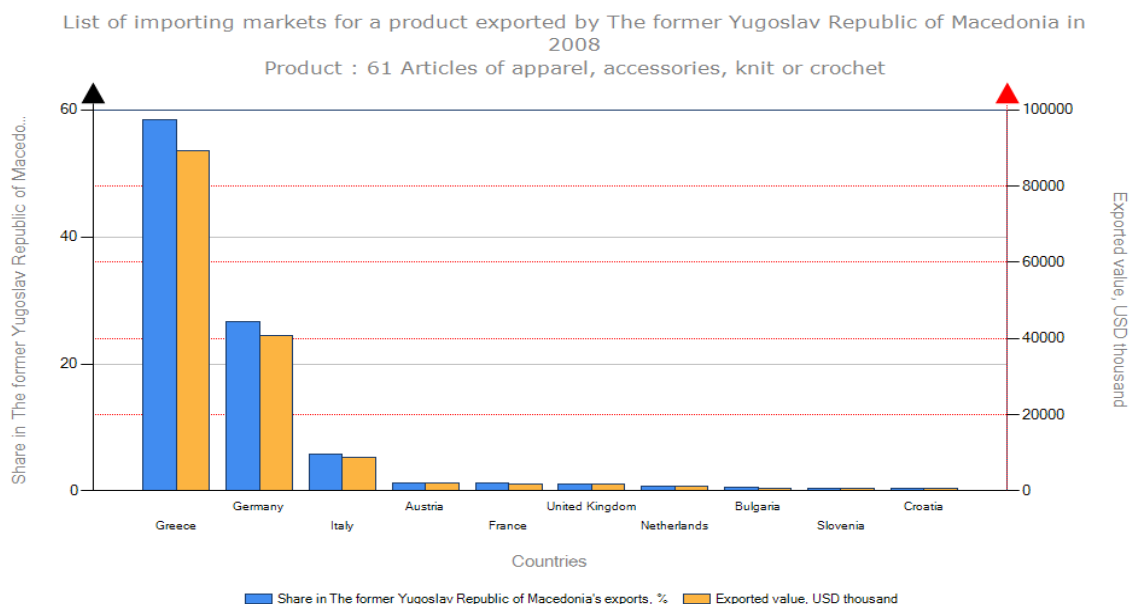
Година	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Извоз во .000 САД \$	1.703	1.187	1.182	1.209	983	82.955	116.955

Извор: Market Analysis and Research, International Trade Centre (ITC)

Македонските извоз во вкупниот извоз на Грција има учество до 5,77 проценти, и се најдува на седмото место на најголеми извозници на текстилни производи на грчкиот пазар (Види графикон 2.2). Во апсолутна вредност, македонскиот извоз во 2008 година за овие производи изнесува околу 117 милиони САД долари²¹.

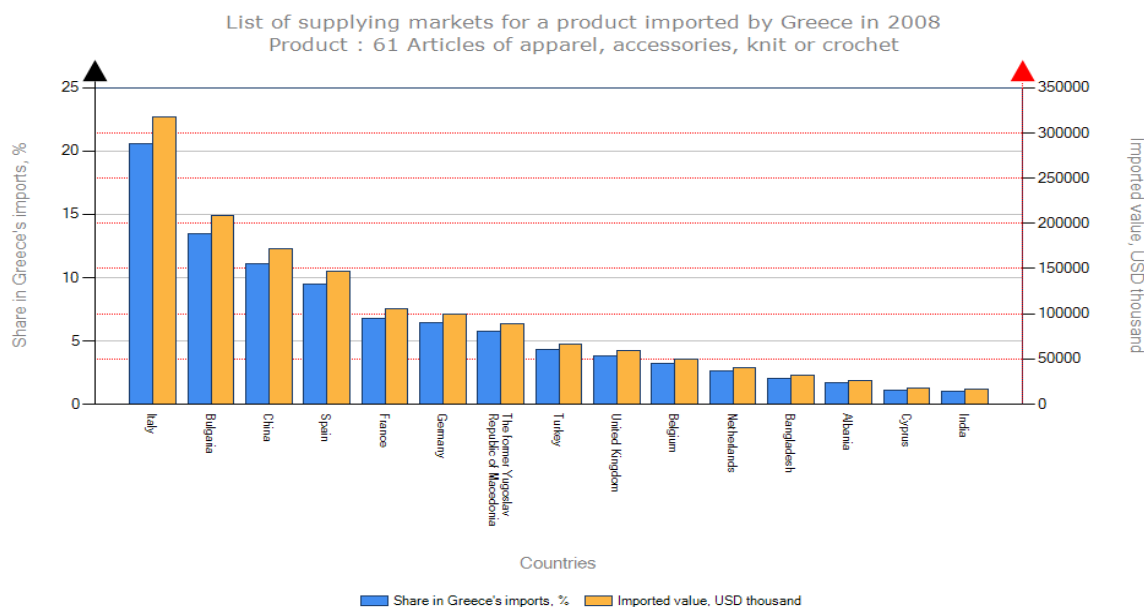
²¹ 61 Делови од облека, дотаци, плетива или капчиња – учествуваат со 90 милиони САД долари и 62 Делови од облека, дотаци, неплетива или капчиња – учествуваат со околу 27 милиони САД долари или вкупно 117 милиони долари.

Графикон 2.1

Извор: ITC calculations based on COMTRADE statistics. Two digit classification: 61 - Articles of apparel, accessories, knit or crochet

Графикон 2.2

Извор: ITC calculations based on COMTRADE statistics. Two digit classification: 61 - Articles of apparel, accessories, knit or crochet

Освојувањето на нови пазари за текстиците што соработуваат со грчки партнери претставува најголем предизвик. Поради тоа што фактички немаме наш готов производ што можеме да го пласираме на странските пазари, туку само ефтина работна

сила која што додава многу мала додадена вредност во производите. Од друга страна капацитетот на менџментот и финансиската моќ на компаниите се многу мали за да можат брзо да пронајдат партнери во други странски земји за лон-работење.

Поради многу концентрираниот извоз на текстилни производи, може да кажеме дека сите пазари од европските земји имаат голем потенцијал. Следниве пазари имаат најголем раст во увозот на овие производи

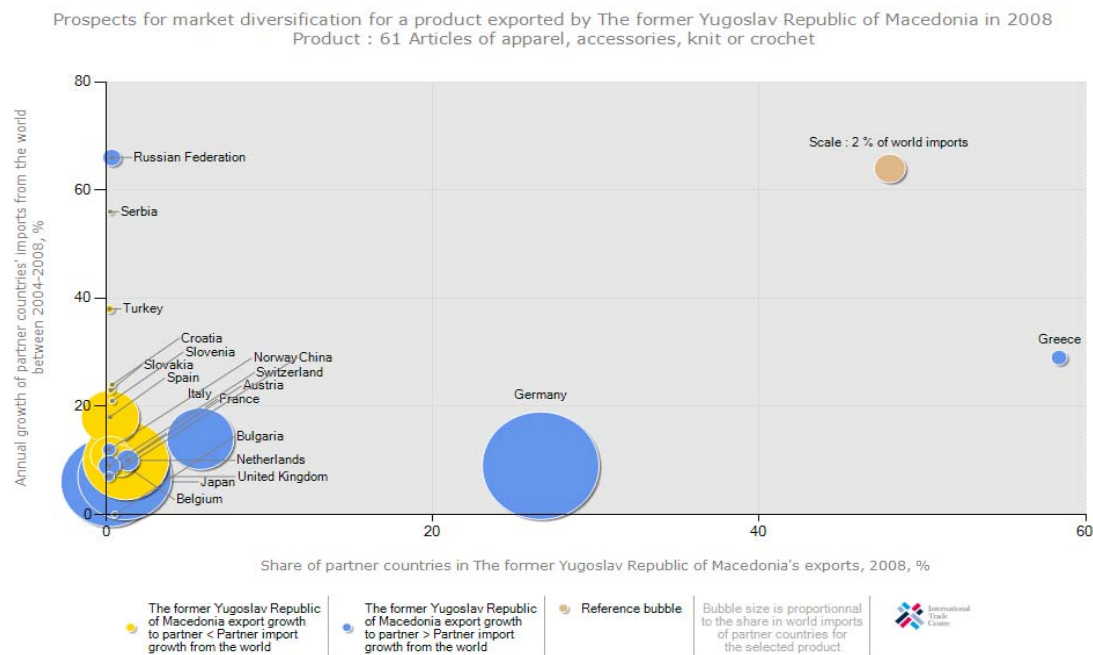
✓ **Рускиот пазар** има забележано пораст од 66 проценти, а додека пак македонското учество на овој пазар е само 0,34%.

✓ **Хрватскиот и словачкиот** пазар пораснале за 23 односно 24 проценти соодветно, и таму нашето учество е минорно, околу 0,3 проценти.

✓ **Шпанија**, еден од поголемите европски пазари има раст од 18 проценти, а македонските производи учествуваат со 0,23 проценти на овој пазар.

Најголем дел од евентуалната поддршка за ублажување на последиците од грчката финансиска криза потекно е да бидат насочени кон овој сектор. Дел од средствата и можностите што постојат за бизнисмените дефинитивно треба да го искористат за градење на сопствени или заеднички брендови со кој би се настапило на странски пазари за да се обезбеди работа за капацитетите.

Графикон 2.3

Извор: Market Analysis and Research, International Trade Centre (ITC)

3. Тутун

Тутунот претставува трет најзначаен производ што се изезува во Грција од Македонија. Најголем дел од извозот е суров тутун, додека пак преработките како цигарите се во многу мал дел. Најголеми количини се извезени во 2006 година во износ од околу 47 милиони САД долари, додека пак во 2008 се има намалено на околу 31 милиони САД долари. Грција со 22,45 проценти, убедливо го зема првото место во листата на земји увозници на македонскиот суров тутун. Потоа следуваат Белгија и Германија со учество од околу 12 проценти, САД и Руската федерација заземаат по околу 9,5 проценти и потоа следат Јапонија, Босна и Херцеговина и тн (Види графиконон 3.1).

Табела 3

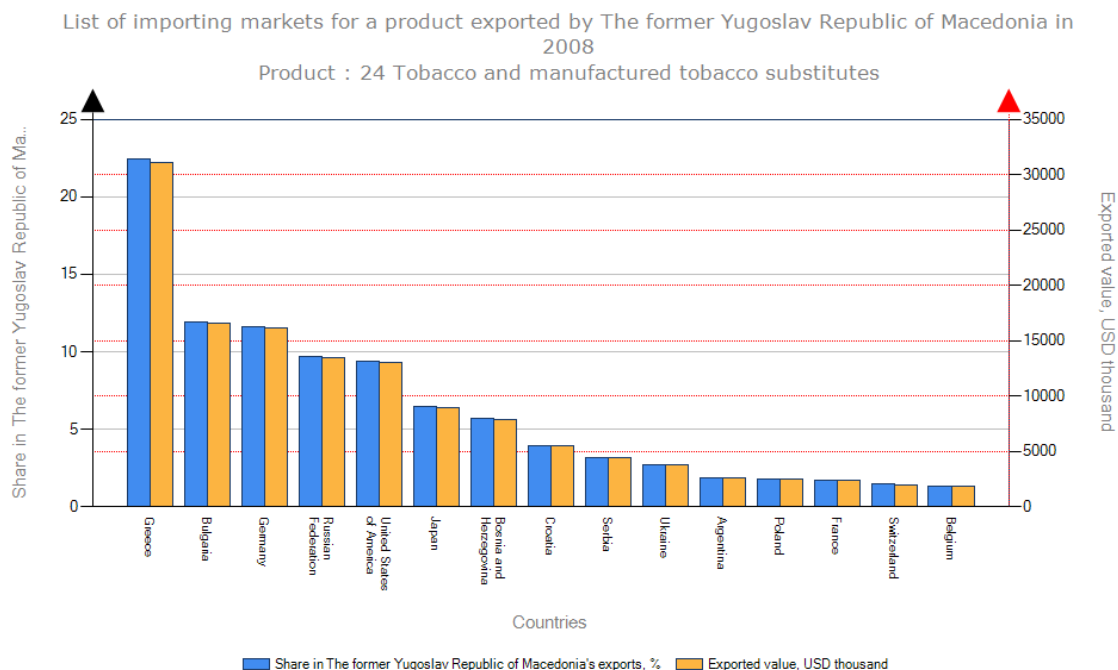
Извоз на тутун од Македонија во Грција							
Година	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Извоз во .000 САД \$	426	1.109	787	29.114	47.264	32.819	31.137

Извор: Market Analysis and Research, International Trade Centre (ITC)

Најголеми конкуренти на македонскиот тутун на грчкиот пазар се Германија со учество од 23,1 проценти, потоа Полска со учество од 12,6 проценти и Бугарија со 9 проценти од вкупниот извоз на тутун во Грција. Македонија е на четвртото место во листата на извозници на тутун во Грција со учество од 6,3 проценти во увозот на Грција (види графиконон 3.2).

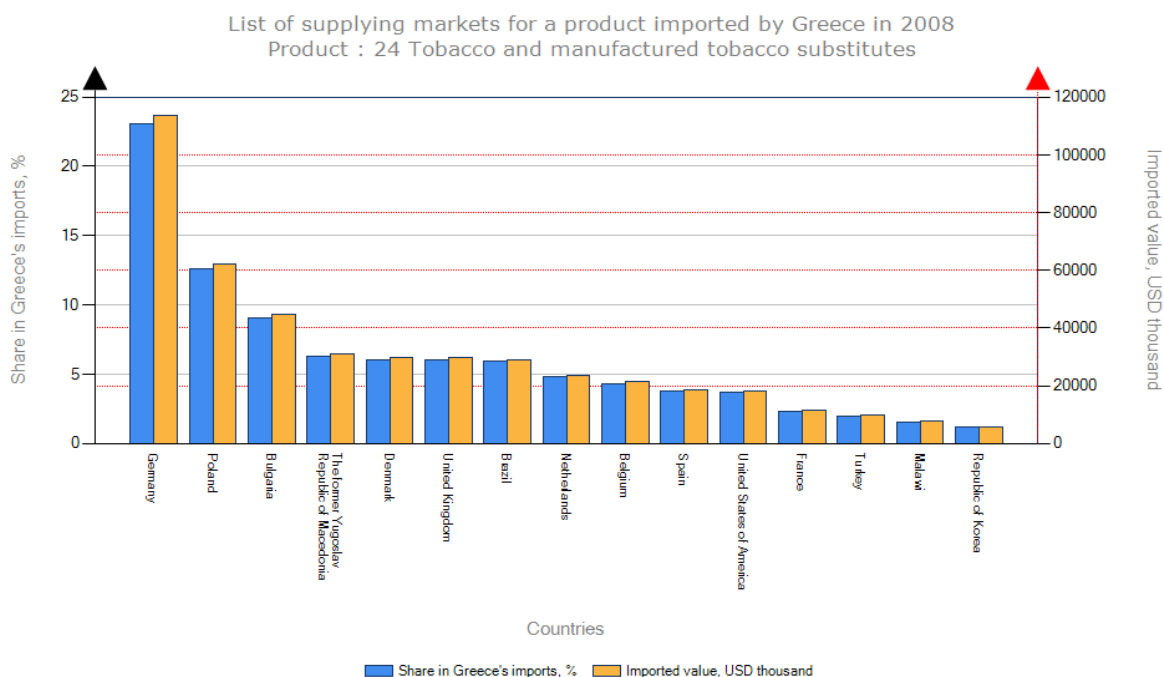
Имајќи во предвид дека со плановите за штедење ќе се зголеми даночното оптеретување на овие производи, може да се очекува намалување на потрошувачката на овие производи. Од друга страна пак тутунот е специфична култура во меѓународната трговија со посебни регулативи и релативно е потешко да се освојат нови пазари. Во Македонија до сега не се забележани големи проблеми со пласманот на тутунот на странските пазари. Скоро целото производство на суров тутун на странските пазари се пласира преку силни глобални компании како што се “Imperial Tobacco”, “Socotab” и слично, што донекаде претставува олеснителна околност во изнаоѓањето на нови пазари за македонскиот тутун.

Графикон 3.1

Извор: ITC calculations based on COMTRADE statistics.

Графикон 3.1

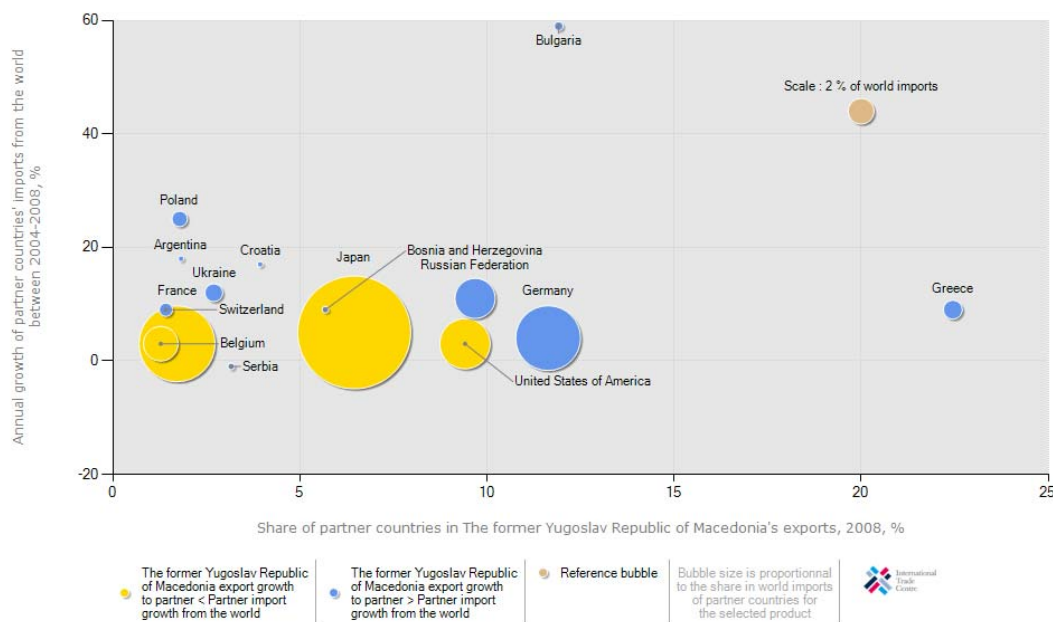

Извор: ITC calculations based on COMTRADE statistics.

На графиконот 3.3 може да се согледаат можности за зголемување на извозот по одредени земји. Во државите што се со жолта боја обоени (Франција, Јапонија, Чешка,

Јужна Кореа и САД) Македонија ги губи пазарните позиции, односно има помало зголемување на извозот на тутун од вкупниот пораст на увозот на тутун во тие земји. Во останатите земји, обоени со сива боја, зголемувањето на увозот на тутун од Македонија е поголемо од зголемувањето на вкупниот увоз на тутун во тие држави, односно македонскиот тутун ги подобрува своите пазарни позиции.

Prospects for market diversification for a product exported by The former Yugoslav Republic of Macedonia in 2008
Product : 24 Tobacco and manufactured tobacco substitutes

Извор: Market Analysis and Research, International Trade Centre (ITC)

4. Производи од метал и челик

Производите од метал и челик, како што се: цевки, отворени метални профили, разни челични конструкции, завртки, навртки, шајки и тн. Го заземаат четвртото место на производи кои се најтрговани помеѓу Македонија и Грција. Овие производи помеѓу 2004 и 2008 година бележат од 30 до 50 проценти годишно зголемување во извозот од Македонија во Грција. Освен во 2007 година кога извозот на овие производи е намален за околу 28 проценти, но во 2008 година повторно бележи силен раст.

Табела 4

Извоз на производи од метал и челик од Македонија во Грција

Година	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Извоз во .000 САД \$	404	1.416	5.232	8.032	19.268	13.813	21.912

Извор: Market Analysis and Research, International Trade Centre (ITC)

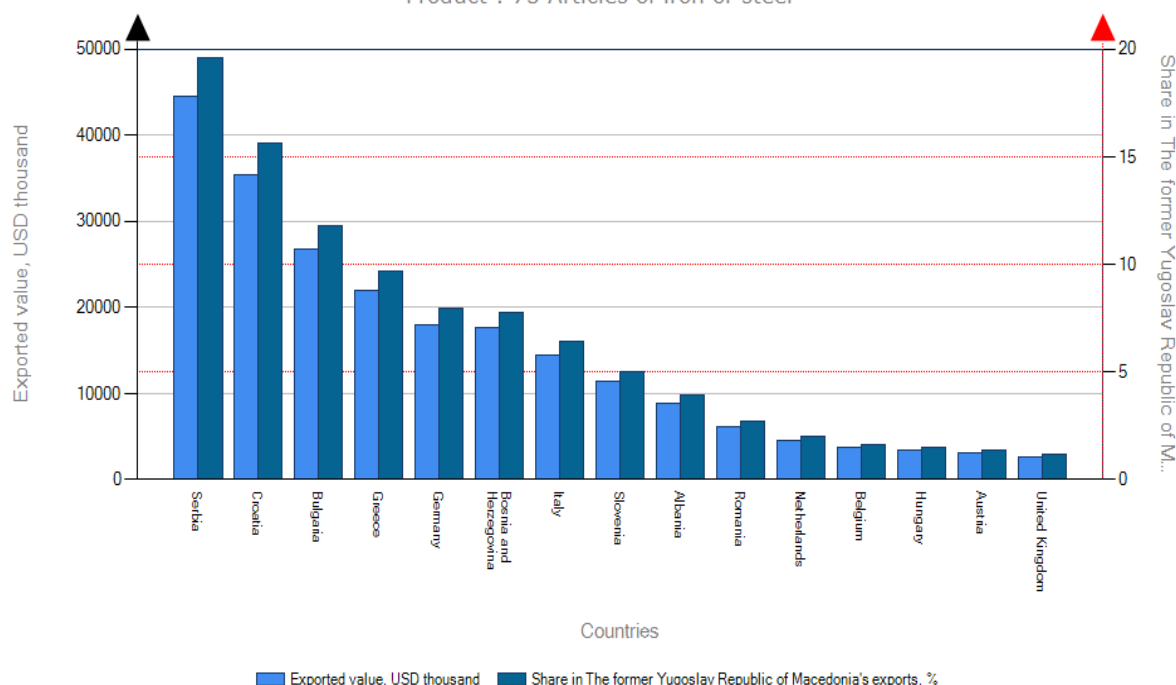
Во 2008 година Грчкиот пазар со 9,7 проценти учество во вкупниот извоз, се наоѓа на 4 место од листата на национални пазари увозници на метални и челични

македонски производи (види графиконот 4.1). Најголем пазар за овие производи претставува српскиот со учество од околу 20 проценти од вкупниот извоз на овие производи, потоа следува хрватска со 15, 6 проценти учество, и Бугарија со околу 12 проценти во извозот на метални и челични производи.

Погледнато од страната на Грција, се наоѓаме на деветто место со учество нешто помало од 2 проценти од вкупниот увоз на грчкиот пазар на производи од метал и челик (види графикон 4.2). На прво место се наоѓа Италија со учество од 22,3 проценти, втора е Кина со 18 проценти, Германија со 13,9 проценти се наоѓа на третто место, потоа следуваат Турција, Шпанија, Франција, Бугарија и Белгија со 2 проценти учество во увозот на производи од метал и челик на Грција.

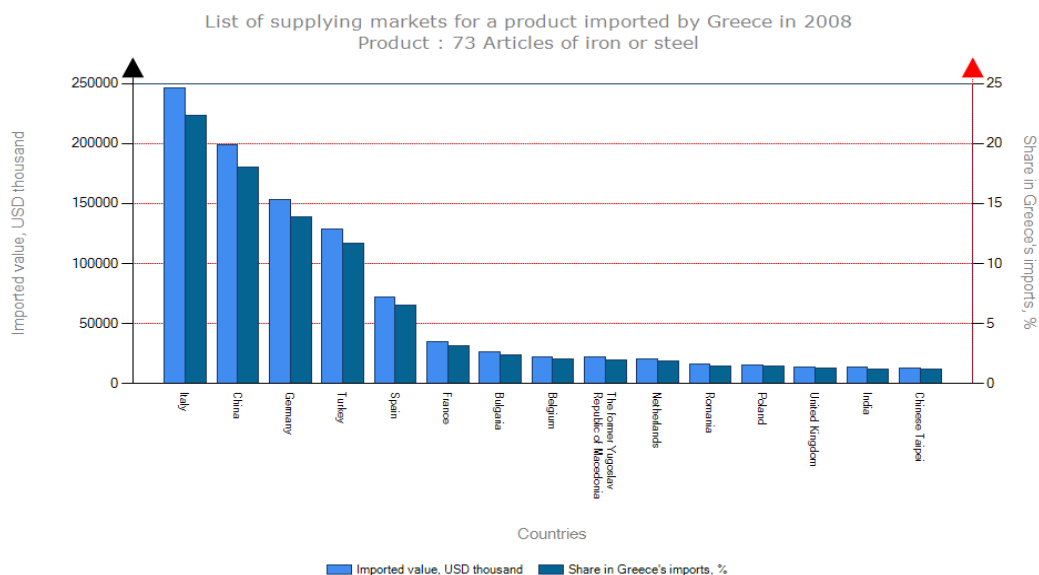
Графикон 4.1

List of importing markets for a product exported by The former Yugoslav Republic of Macedonia in 2008
Product : 73 Articles of iron or steel

Извор: ITC calculations based on COMTRADE statistics.

Графикон 4.2

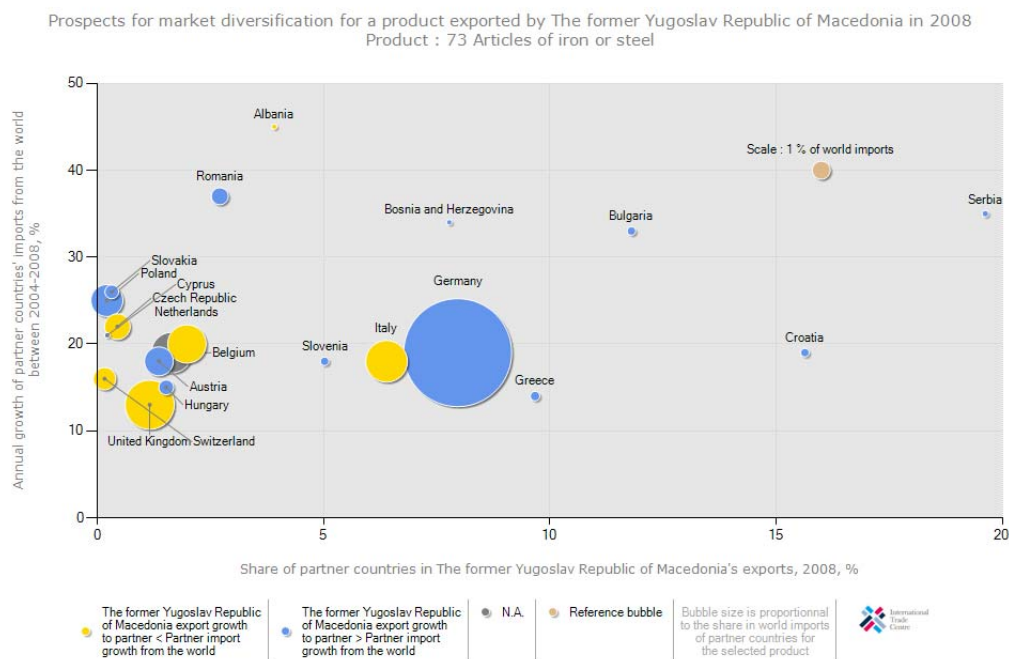
Извор: ITC calculations based on COMTRADE statistics.

Македонските извозници на производи од челик и метал на пазарите во Швајцарија, Обединетото Кралство, Белгија, Италија и Чешка ги губат пазарните позиции, односно се намалува македонското учество во вкупниот увоз во овие држави. Овие се развиени држави кои што имаат годишен раст на увозот од 13 до 22 проценти помеѓу 2004 и 2008 година, при што може да се извлече заклучок дека имаме релативно мала конкурентност за овие пазари (види графиконот 4.3).

Многу е важно овде да се земе во предвид дека Албанија има годишен раст од 45 проценти во увозот на овие производи, а учеството на овој пазар во македонскиот извоз изнесува само 3,9 проценти, при што македонското учество во вкупниот албански увоз се намалува за време на овој период. Албанскиот пазар поради, близината, огромниот пораст, блиските политички и економски односи има огромен потенцијал за пласирање на македонските производи од железо и челик, кој што со добро планирана и координирана акција може релативно лесно да се освои.

На националните пазари од балканските држави, македонскиот извоз бележи доста позитивни резултати. Македонското пазарно учество во периодот помеѓу 2004 и 2008 година се има зголемено во вкупниот увоз на: Србија, Хрватска, Бугарија, Босна и Херцеговина, Романија, Грција, Бугарија и Словенија, при годишен раст на увозот кај овие земји од 15 до 37 проценти за истиот временски период. Од овде може да извлечеме заклучок дека имаме добра конкурентност на овие пазари што сигурно е потребно да се поддржи и дополнително развива.

Графикон 4.3

Извор: Market Analysis and Research, International Trade Centre (ITC)

5. Електрични апарати

Извозот на разни машини, замрзнувачи, фрижидери, бојлери за централно греење, системи и делови за ладење и греење се наоѓаат на петто место во трговијата помеѓу Македонија и Грција. Помеѓу 2002 и 2008 година извозот на грчкиот пазар од Македонија на овие производи има континуиран силен раст, при што во 2008 година се има зголемено за фантастични 4,5 пати.

Табела 5

Извоз на електрични апарати од Македонија во Грција

Година	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Извоз во .000 САД \$	1.016	1.445	1.827	3.849	5.733	6.738	30.590

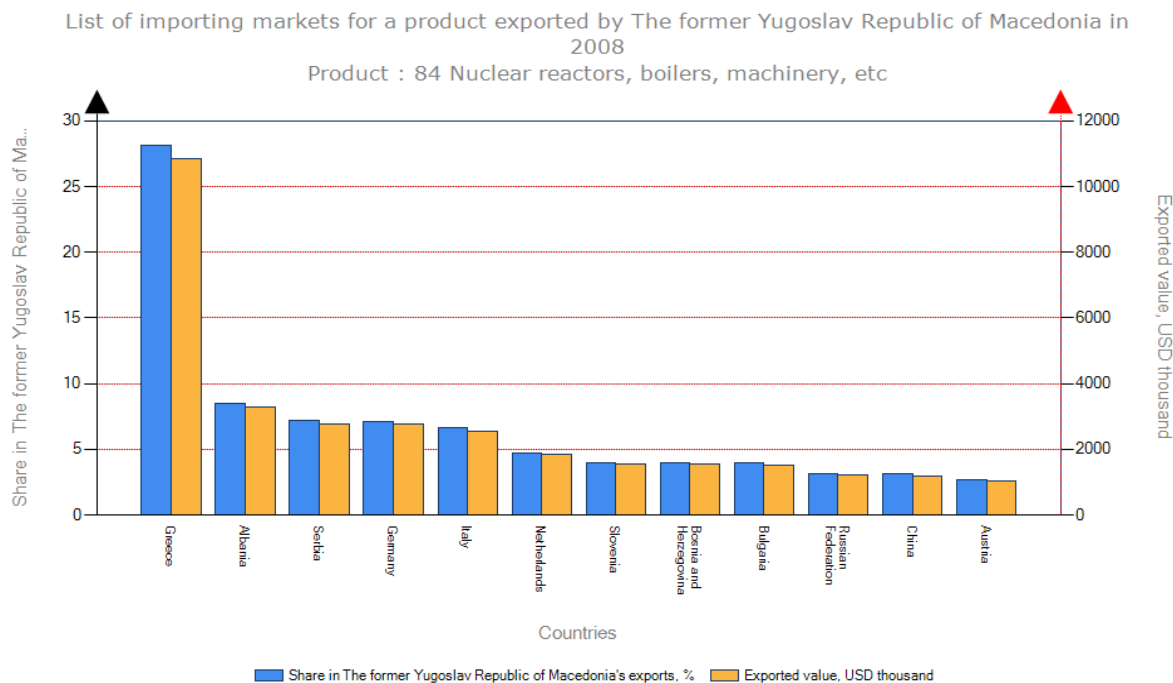
Извор: Market Analysis and Research, International Trade Centre (ITC)

Грција е убедливо на првото место од сите земји увознички на овие производи со учество од 28,15 проценти во вкупниот извоз. Втора на листата е Албанија со 8,5 проценти, Србија и Германија се на трето и четврто место со по околу 7,2 проценти учество во вкупниот извоз на Македонија (види графиконот 5.1).

Учеството во вкупниот увоз на овие производи на македонските производители е поразлично во споредба со претходните производи. Македонија со пазарно учество од 0,14 проценти се наоѓа на 41 место во листата на извозници на грчкиот пазар.

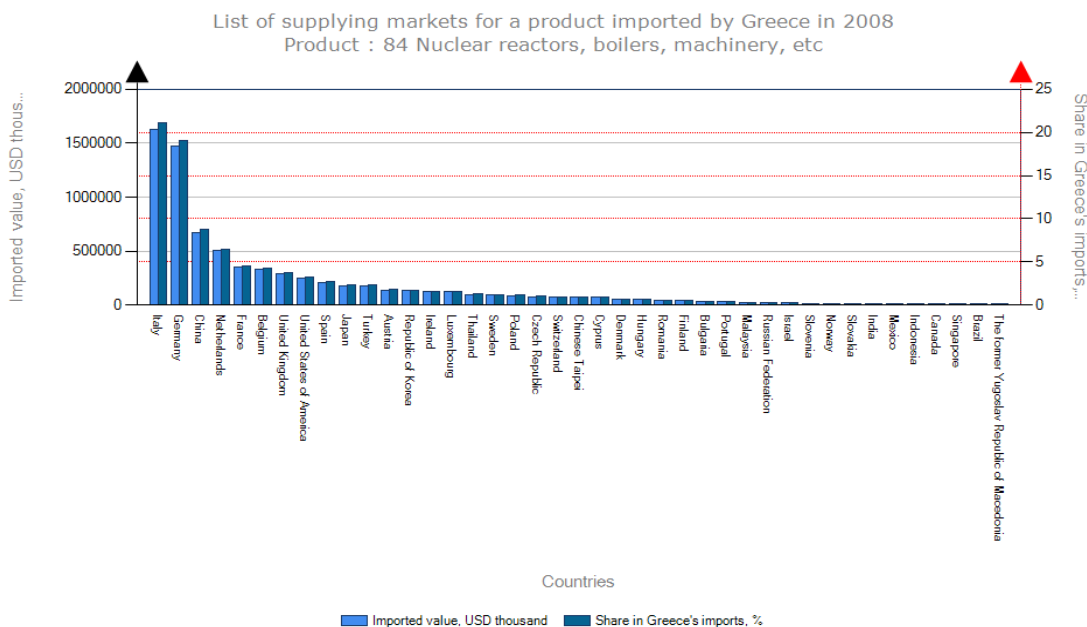
Најголемо учество има Италија од 21 процент, на второ место се наоѓа Германија со 19 проценти, Кина е на трето место заземајќи 8,76 проценти од пазарот, потоа следуваат Франција, Белгија, Обединетото Кралство и тн. (види графикон 5.2).

Графикон 5.1

Извор: ITC calculations based on COMTRADE statistics.

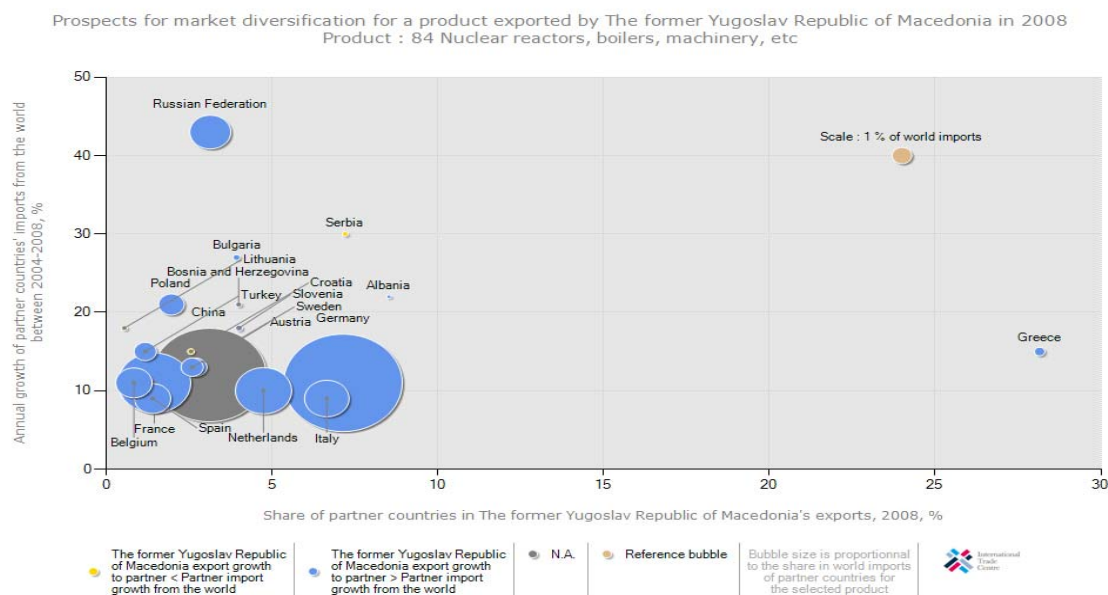
Графикон 5.2

Извор: ITC calculations based on COMTRADE statistics.

Во однос на освојувањето на пазарното учество на странските пазари за овие производи Македонија има многу добри перформанси. Скоро во сите најголеми странски пазари има забележано зголемено пазарно учество, поголемо во однос на зголемувањето на вкупниот увоз на тој пазар (види графиконот 5.3). Руската федерација има пораст на увозот на овие производи од 43 проценти, а во македонскиот извоз учествува со само 3,13 проценти. Ова индустриска гранка е реалтивно мала и нова кај нас, силно сконцентрирана само кон грчкиот пазар, но потребно е да се посвети повеќе време и ресурси од страна на производителите, подржано од коморите, асоцијациите и владините институции и агенции да се насочи кон останатите земји со цел да се започне поголемо зголемување извозот на истите. Негативни резултати во периодот помеѓу 2004 и 2008 година Македонија има забележано само во извозот во Србија и Хрватска, каде што се намалува македонското пазарно учество. Во останатите трговски партнери се подобруваат македонските пазарните позиции во вкупниот увоз на овие производи.

Графикон 5.3

Извор: Market Analysis and Research, International Trade Centre (ITC)

6. Меѓуграничната трговија

Пограничната трговија помеѓу Македонија и Грција во голема мера ќе биде погодена од кризата во Грција. Намалувањето на платите и зголемувањето на даноците, а преку тоа цените на производите и услугите во Грција, им ја намалува куповната сила на грчките граѓани кои што живеат блиску до границата. Во тој случај тие имаат неколку опции да изберат:

- да ја намалат потрошувачката во склад со намалената куповна моќ, односно да се откажат или пак да го одложат купувањето на одредени производи и услуги;
- да го зачуваат истото ниво потрошувачка, но за тоа морат да ги трошат заштедите или пак да се задолжуваат; и
- да го задржат истото ниво на потрошувачка, но да купуваат производи и услуги од Македонија²² со пониски цени.

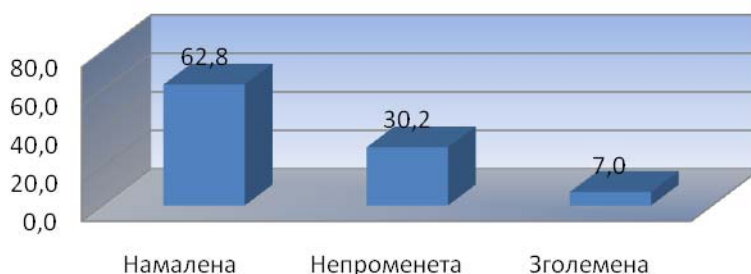
Во конкретниот случај грчките граѓани поради намалената куповна моќ најчесто се откажуваат или го одложуваат купувањето на одредени производи и услуги.

СТУДИЈА НА СЛУЧАЈ

(судијата е направена за градот Битола како најголем македонски град во пограничниот појас со Грција)

Истражувањето во Битола спроведено од Центарот за економски анализи - ЦЕА покажа дека грчката криза негативно се одразува врз меѓуграничната трговија. Позитивни ефекти се забележуваат во продажбата кај бензинските пумпи, поради многу големата разлика во цената на горивата во Грција и Македонија. Продажбата на продавниците, бутиците, пазарците и слично е опадната поради помалиот број на грчки потрошувачи, и намалената куповна моќ на тие што доаѓаат да купуваат во Македонија. Исто така намален е и бројот на клиенти во здравствените организации и салоните за убавина.

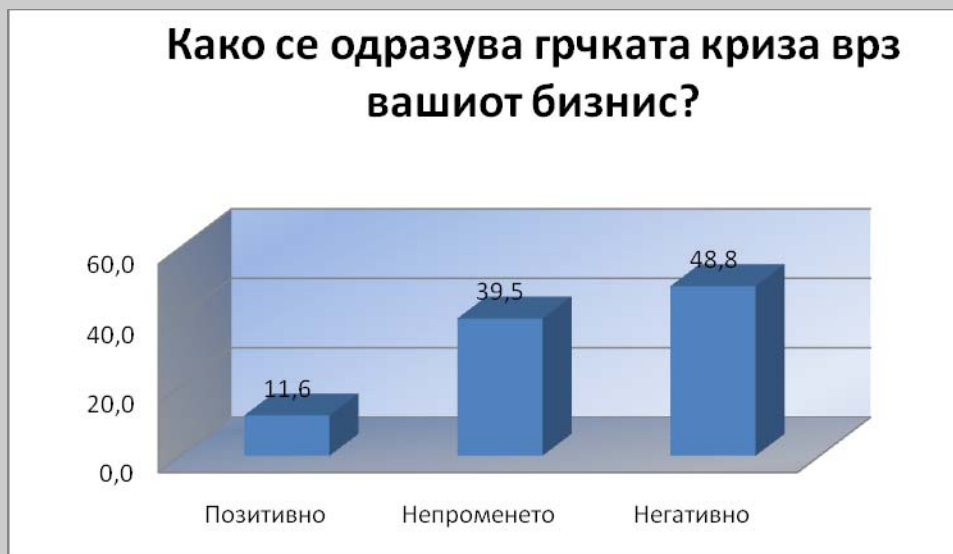
Каква е фреквенцијата на купувачи во последните 3-4 месеци?

²² Исто така може да биде од Албанија, Бугарија или Турција

Бројот на гостите во рестораните и кафулињата е многу малку намален или непроменет. Кога ќе се сумираат сите податоци покажува дека скоро две третини имаат изјавено дека е намален бројот на купувачи од Грција, кај 30 проценти е непроменет и само кај 7 проценти се има зголеменото бројот на грчки купувачи.

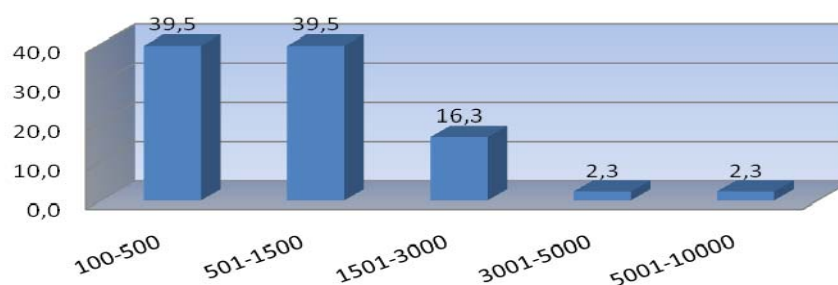
Околу половина од анкетираниите организации и трговци трпат негативни последици од кризата во Грција. Во ова група спаѓаат трговците од пазарите, бутиците, здравствените организации и салоните за убавина.

Позитивни ефекти од грчката криза имаат само 11,6 проценти, каде што во овој случај најголем дел се бензиски станици. Околу 40 проценти од бизнисите немаат никакво влијание од грчката криза. Вовоаа група доминираат рестораните и кафулињата.

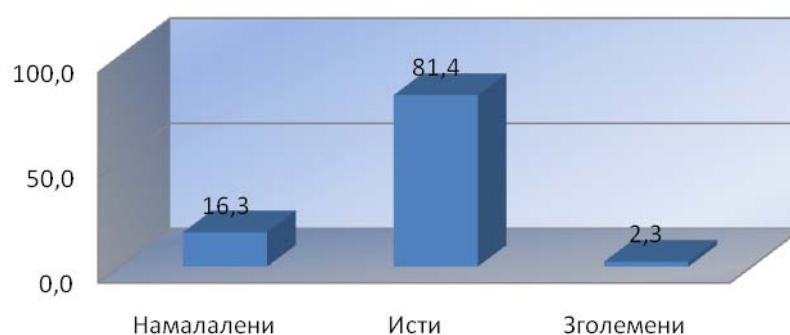
Околу 80 проценти од грчките купувачи трошат максимум 1500 денари при едно купување во Македонија. 16 проценти од грчките купувачи трошат помеѓу 1500 и 3000 денари при едно купување. И многу мал дел трошат повеќе од 3000 денари при едно купување во Македонија.

Колку пари трошат грчките купувачи на едно купување?

Иако меѓуграничната трговија се намалува, цените на производите и услугите кај нас остануваат непроменети. Односно околу 80 проценти го имаат задржано истото ниво на цени како и пред грчката криза. Околу 16 проценти ги имаат намалено цените на производите и услугите, и мног мал дел од 2,3 проценти ги имаат зголемено цените на производите и услугите.

Какво е влијанието врз нивото на цените?

Овдека треба да се потенцира дека зголемување на продажбата е кај бензиските станици, но истите не се во можност да ги зголемат цените поради тоа што во Македонија висината на цените е одредена од регулаторна комисија.

Најголем од грчките купувачи на шопинг во Македонија доаѓаат за викенд и во пазарните денови. Во остантите денови посетеноста е доста помала.

Кога најмногу купуваат грчките купувачи ?

Локалните економии на пограничните општини ќе осетат негативни ефекти од кризата во Грција. Намалената потрошувачка на грчките купувачи ќе доведе до опаѓање на прометот, профитите а тоа до намалување на вработеноста што дополнително ќе ја намали потрошувачката. Во ваква ситуација потребно е да се прават обиди да се искористи ситуацијата, а не како што е обичај кај нас да се чека што ќе се случи. Одделенијата за Локален економски развој, локаланите комори и асоцијации потребно е да преземат одредени активности за подобрување на ситуацијата. Најмалку што може да се направи е да се организираат одредени координирани промотивни акции или попусти кои што можат силно да влијаат да се задржи постоечкиот број на купувачи од Грција, и во исто време да се привлечат други грчки купувачи да купуваат во Македонија. За конкретни мерки да препорачаме потребни се допонителни анализи и соработка со бизнис секторот од општините или регионите.

Заклучоците од ова судија на случај може да се користат како индикативни и за другите градови во пограничниот појас со Грција - како Гевгелија, Струмица и др.

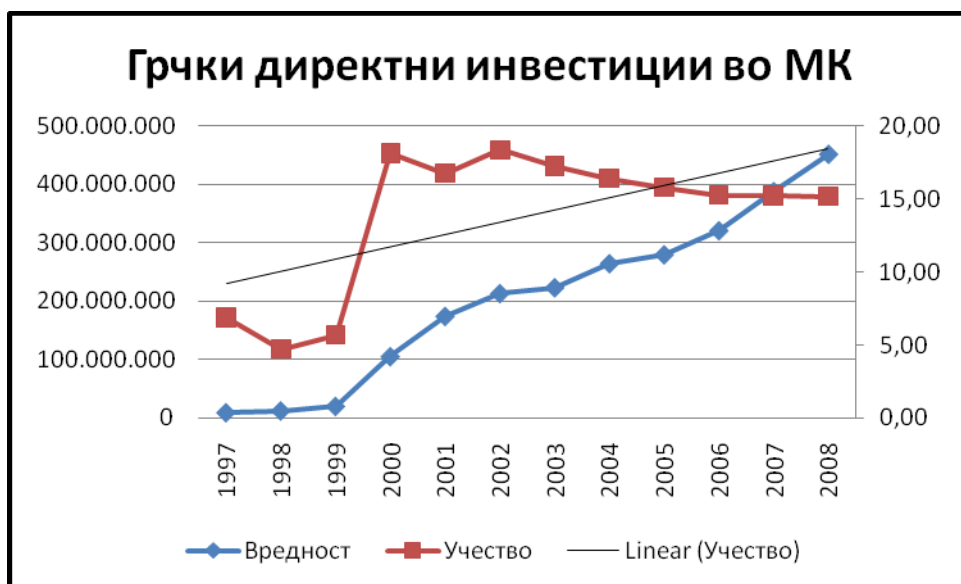
ЕФЕКТИТЕ ОД ШТРАЈКОВИТЕ НА ЖИТЕЛИТЕ НА ГРЦИЈА

Особено значајно е, а што не го зедовме во предвид се монетарните ефекти од кризата за Македонија изразени преку се позачестените штрајкови на жителите на Грција, а особено затворање на граничните премини. На пример, Нова Македонија од 11 Јуни 2010 година оценува дека загубите на македонските фирми поради штрајковите во Грција изнесуваат над еден милион евра дневно, како последица на

задоцнети испораки, набавка на репроматеријали или на други директни и индиректни трошоцич повеќе ВО:
<http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetal.asp?vest=61110103177&id=9&setIzdanie=22005>.

Ефекти врз тековите на СДИ – Грција/Македонија

Грчките директни инвестиции во Македонија од 1997 година се до 2008 година имаат силен тренд на постојано зголемување. Од скромни 12,7 милиони Евра во 1997 година, во 2008 година зголемени се на околу 450 милиони во 2008 година. Исто така, грчките инвестиции имаат многу големо учество, помеѓу 15 и 18 проценти во вкупниот износ на странски директни инвестиции (СДИ). Ова ја става Грција во првите инвеститори (најголем странски инвеститор) во Македонија, во 2008 година. Кризата во Грција сигурно негативно влијание и врз овој сегмент од економската соработка помеѓу двете земји. На графиконот подолу е прикажано движењето на странските директни инвестиции во Македонија од 1997 година до 2008 година²³, со цел визуелно да се долови нивниот интензитет и големината на нивното значење за македонската економија.

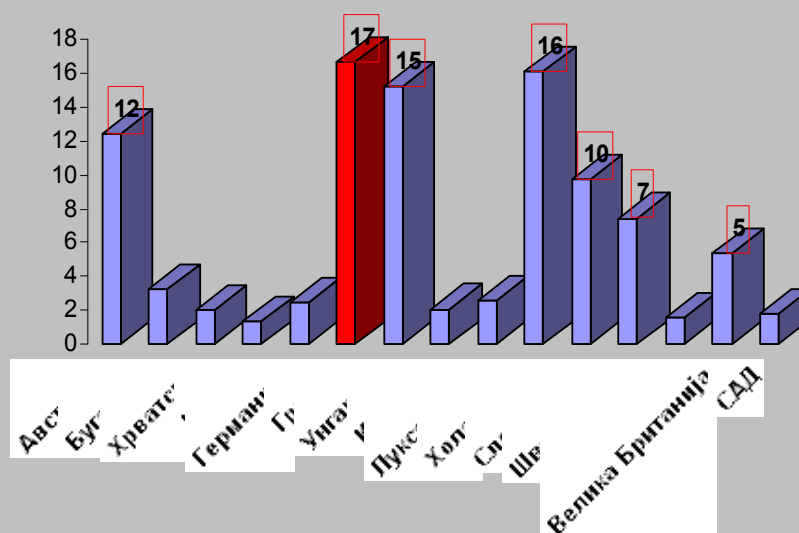
Извор: Народна Банка на Република Македонија

На следниот графикон е прикажано учеството на најголемите држави – инвеститори во Македонија во 2008 год. Од графиконот јасно се гледа дека најголемо учество во СДИ во Македонија има Грција, со учество во вкупните СДИ од 17%.

²³ Информациите за странските директни инвестиции се преземени од сајтот на НБРМ, последните расположливи информации во базата на НБРМ се однесуваат на 2008 год.

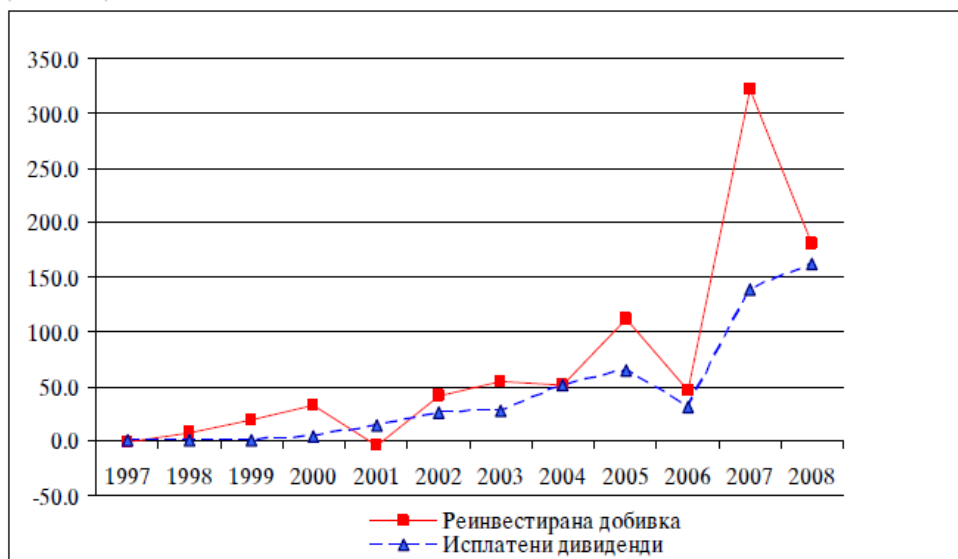
Покрај Грција во петорката со најголемо учество во вкупните СДИ на Македонија се наоѓаат: Холандија – 16%, Унгарија – 15%, Австрија – 12% и Словенија – 10%. Ова ја покажува важноста на СДИ кои потекнуваат од Грција за македонската економија, како варијабла во сценариото кое може да се случи во услови кога Грција ја тресе силна економска криза.

Учество на одделните земји - инвеститори во вкупните странски директни инвестиции во Македонија во 2008 година (во %)

На следниве два графикони јасно се гледаат трендовите во странските директни инвестиции, реинвестираните добивки и исплатените дивиденди во услови на светска економска криза (ги набљудуваме годините 2007, 2008, а слични се и трендовите за 2009 на кои ќе се навратиме подоцна). Во такви услов имаме: драстичен пад на СДИ (посебно во вид на акционерски капитал), поради ризикот и неизвесноста која постои на странските пазари странските инвеститори се воздржуваат од инвестирање и ги одложуваат своите инвестициони планови за во иднина; драстичен пад на реинвестираната добивка, поради неизвесноста на пазарите и намалената економска активност и пласман; за сметка на намалената реинвестирана добивка компаниите со доминантен странски капитал настојуваат да повлекуваат големи дивиденди и да ги повлекуваат заемите и да бараат кредити од компаниите – ќерки, кои најчесто во девизи се изнесуваат од државата. Вакви трендови во движењето на СДИ во македонската економија (се разбира и во голем број други земји во светот) во последните две – три години како резултат на светската економска криза, се очекува да бидат идентични со трендовите кои ќе бидат својствени за движењето на СДИ кои потекнуваат од Грција, за која економската криза е далеку од завршена.

Реинвестирана и нераспределена добивка и исплатени дивиденди (во евра)

Извор: Народна банка на Република Македонија

Што се однесува до претходната 2009 година - вкупните директни инвестиции изнесуваа 171,9 милиони евра (или 2,6% од БДП), што претставува годишно намалување од 58%. Сепак, доколку се анализира структурата на директните инвестиции може да се забележи и да се потврди претходната констатација, дека ваквата промена на инвестициите е предизвикана од намалувањето на реинвестираната добивка од претходните години (нето-одливи од 73,5 милиони евра и придонес од 38% за намалување на директните инвестиции), заради повисоките износи на исплатена дивиденда. Со ист интензитет делуваше и намалувањето на нето-приливите врз основа на меѓукомпаниско задолжување (за 51,1%), како резултат на повисоките отплати на користените кредити од матичните компании и зголемени побарувања врз основа на кредити одобрени на компаниите-мајки. Ваквите промени во структурата на директните инвестиции покажуваат дека во услови на рецесија, постојните инвеститори ја надополниле потребата од дополнителни финансиски средства преку повлекување на дивидендите и заемите од своите компании-ќерки. Најголем дел од директните инвестиции потекнуваат од Австрија, Холандија и Словенија (преземање на телекомуникациска инвестиција од Грција).

Нето-приливи од директни инвестиции *

* Се однесува на директните инвестиции, нето, односно на директните инвестиции во земјата и инвестициите во странство. Вторите имаат незначителен износ.

Извор: Народна банка на Република Македонија

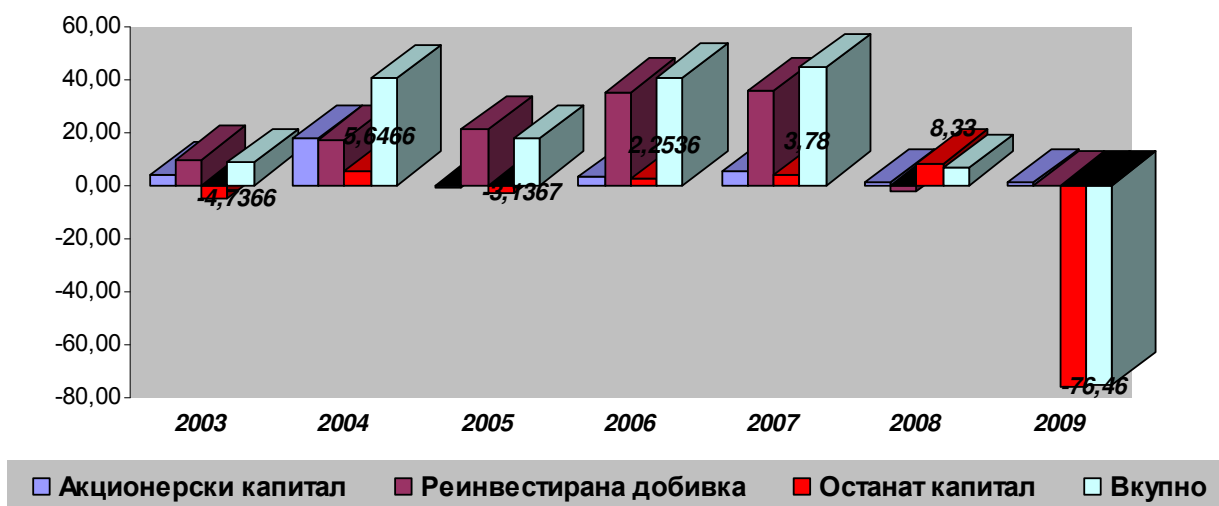
По согледување на трендовите и карактеристиките во движењето на СДИ во македонската економија, во услови на светската економска криза, добивме солидна основа за утврдување на очекуваните движења на СДИ кои потекнуваат од грчката економија зафатена од економска криза. Во табелата и графиконот подолу е прикажана структурата и движењето на СДИ кои потекнуваат од Грција. Ако ја анализираме структурата на движењето на СДИ од Грција во периодот (2003 – 2009) ќе утврдиме дека во тој период најголем дел од СДИ претставува реинвестираната добивка освен во 2009 година кога имаме скромно учество на Акционерски капитал (0,96 мил. евра)²⁴ и драстично намалување на реинвестираната добивка и останатиот капитал (во кој спаѓаат кредитните и другите односи помеѓу компаниите мајки и ќерки).

	Акционерски капитал	Реинвестирана добивка	Останат капитал	Вкупно
2003	3,76	9,7411	-4,7366	8,7638
2004	17,47	17,2039	5,6466	40,3183
2005	-0,54	21,2384	-3,1367	17,5570
2006	3,07	35,3484	2,2536	40,6756
2007	5,25	35,54	3,78	44,58
2008	0,96	-2,57	8,33	6,72
2009	0,96	n/a ²⁵	-76,46	-75,51

Извор: Статистика на Народна банка на Република Македонија

²⁴ Акционерскиот капитал во анализираниот период е незначителен, имајќи предвид дека Грција почесното место во нашите СДИ го доби пред 2003 година преку: купување на ОКТА 2002 год. (200 мил. \$), потоа Стопанска Банка, Кредитна Банка, Усје, Жито Лукс, Мермерен комбинат – Прилеп итн.

Структура на странски директни инвестиции од Грција (мил. евра)

Сценариото кое треба да го очекуваме од 2010 год. па во идните неколку години (се дури Грција не ја стабилизира економијата и рационално/продуктивно да ги искористи средствата од пакетот мерки за излез од кризата кој и беше доделен од IMF и членките од евро зоната), започна од 2008 год., па во 2009 и трендот продолжува:

- ✓ незначителен прилив на акционерски капитал од Грција, имајќи предвид дека голем дел од грчките компании се наоѓаат во незавидна состојба;
- ✓ драстично намалување на реинвестираната добивка (која во просек од 2004 – 2007 се движи околу 30 мил. евра) и аналогно на тоа зголемување на исплатата на дивиденди, кои ќе бидат вшмукани од грчките инвеститори;
- ✓ грчките инвеститори ќе ја надополнуваат потребата од дополнителни финансиски средства преку намалувањето на нето-приливите врз основа на меѓукомпаниско задолжување, како резултат на повисоките отплати на користените кредити од матичните компании и зголемени побарувања врз основа на кредити одобрени на компаниите-мајки;
- ✓ не би требало да се очекува некое позначајно повлекување на големите грчки инвестиции во Македонија од причина што најголемиот дел од големите инвестиции се во компании кои се во монополска или олигополска положба на македонскиот пазар и кои остваруваат големи и сигурни профити;

²⁵ За 2009 година во базата на НБРМ немаше графа и податок за реинвестирана добивка, најверојатно е составен дел од останатиот капитал.

Ова сценарио дејствува од две страни: од една, преку намалување на приливите и новите странски инвестиции на девизниот прилив во македонската економија; и од друга преку извлекување на дивидендите, и земање на заеми од компаниите ќерки на одливот на девизни средства од македонската економија. Имајќи предвид дека Македонија, како мала и отворена економија има *de facto* фиксен девизен курс, овие движења предизвикани од економската криза во Грција би можеле да предизвикаат притисок на девизниот пазар и проблеми за НБРМ во одржување на стабилноста на курсот. Друго е прашањето колкава е веројатноста за такво сценарио и колкава е силата на ударот од движењата во СДИ врз стабилноста на нашето сидро – девизниот курс. По наша оценка одливот на странски инвестиции (девизни средства) во износ од 75,51 мил. евра во 2009 год. не е за потценување и треба да се има предвид, но е далеку од значаен, (споредено со вкупниот годишен прилив на СДИ), како фактор кој би можел да предизвика некои посериозни притисоци на девизниот пазар и девизниот курс. Можеби дури поголемо влијание во оваа насока имаат шпекулациите околу ефектите од кризата, кои силно влијаат врз очекувањата на субјектите во нашата економија. Покрај влијанието на девизниот курс ефектите од намалените СДИ и посебно намалувањето на делот на реинвестираната добивка може да има не толку значајни ефекти и врз осовременувањето, конкурентноста и стандардот врз компаниите каде што е доминантен грчкиот капитал. Од друга страна голем број економии во светот веќе се оправуваат од економската криза, што не води до претпоставки дека во наредниот период во поинтензивна економска активност би можеле да очекуваме прилив на СДИ од голем број други економии кои веќе излегоа од економската криза. Без да навлегуваме во дискусија за оваа тема, само да спомнеме дека нашата држава се претставува како топ дестинација за инвестирање на странски капитал, што ако се оствари тешко дека во оваа сфера може да не потресе грчкото сценарио. Меѓутоа глобалната економија бавно се опоравува, а странските инвеститори се претпазливи, што може да ги одложи СДИ и да допринесе кон кумулирање на ефектите предизвикани од грчкото сценарио.

На крај накратко да го покренеме прашањето за приказните и дилемите кои се шират околу ***ефектите од грчката економска криза врз македонскиот банкарски сектор*** – посебно доминантната сопственост од грчки банки во Стопанска Банка АД Скопје и Алфа Банка АД Скопје.

Стопанска банка-Скопје е во доминантна сопственост на Национална банка на Грција. Таа како најголема банкарска групација во Југоисточна Европа на почетокот на 2000 година ја презеде Стопанска и во моментов поседува 73 % од банката. Алфа банка е во 100 процентна сопственост на Alpha Bank АЕ. Банката е формирана 1993 година, како една од првите приватни банки во Македонија под името Кредитна банка АД Скопје. Во 2000 година Alpha Bank АЕ, Атина го откупи управувачкиот пакет на акции и стана доминантен акционер во Банката. Во 2002 година Alpha Bank АЕ, Атина го откупи и преостанатиот дел од акционерскиот капитал и со 100% од акциите стана единствен акционер во Алфа Банка АД Скопје.

Во екот на економската криза Националната банка на Грција ги повика грчките банки да запрат со префрлањето капитал во своите филијали во другите

балкански земји²⁶. Според тоа може да има повлекување на незначителни износи на средства заради покривање на тековните ликвидносните проблеми во Грција (доколу се јави потреба од тоа), што не би требало да го проблематизира работењето на банките. Доколку грчкиот инвеститори решат целосно да се повлечат, тогаш ќе мора да ја продадат сопственичките пакети во Стопанска Банка АД Скопје и Алфа Банка АД Скопје (за што постои многумала веројатност да се оставри). Единствено може да се намали кредитната поддршка за крупни проекти на поголемите компании, поради памалите износи на средства пласирани од NBG и Alpha Bank AE преку Стопанска Банка АД Скопје и Алфа Банка АД Скопје. Исто така можно е и намалување на директните средства (капитал) инвестирани во осовременување на банкарските системи и производи, што може да се одрази единствено на цената на акциите на банките со доминантен грчки капитал, но без некои посериозни ефекти врз нивната ликвидност и нормално функционирање.

Македонија зафаќа најмал дел од грчките инвестиции во банкарскиот сектор (на прво место се Романија, Турција и Бугарија), меѓутоа ако се набљудува профитабилност (ROE) на грчките инвестиции во банкарските сектори во регионот, Македонија се движи помеѓу второ и трето место (после Турција и Бугарија)²⁷. Имајќи предвид дека инвестициите на Грција во банкарскиот сектор на Македонија се меѓу најпрофитабилните во однос на инвестициите во банкарскиот сектор во земјите во регионот, не треба да се очекува, ниту повлекување, ниту на било кој начин загрозување на стабилност и ефикасното работење на овие банки. Банкарскиот сектор во Македонија е добро капитализиран, а покрај тоа НБРМ будно ја следи ситуацијата (структурата на капиталот и кредитните изложености), посебно во банките во кои имаме доминантен грчки капитал, од тука не би требало да очекуваме некои посериозни негативни ефекти врз работењето на овој сектор. Единствен фактор кој може да им наштети не само на банките со доминантен грчки капитал, туку и на целокупниот банкарски сектор во Македонија се негативните очекувања и недовербата, кои можат да го нарушат работењето и на најстабилните и најефикасните банки.

²⁶ Според грчкото радио "Скај", гувернерот на банката, Јоргос Провопулос, испратил писмо до поголемите банки во Грција со барање да запре одливот на капитал од земјата, со цел да може да бидат финансирани грчките домаќинства и компании кои не се во состојба да ги исплаќаат своите кредити.

²⁷ IMF Country Report No. 09/244, August 2009

Ефекти врз другите економии во евро зоната

(најголеми трговски партнери и инвеститори во

Македонија)

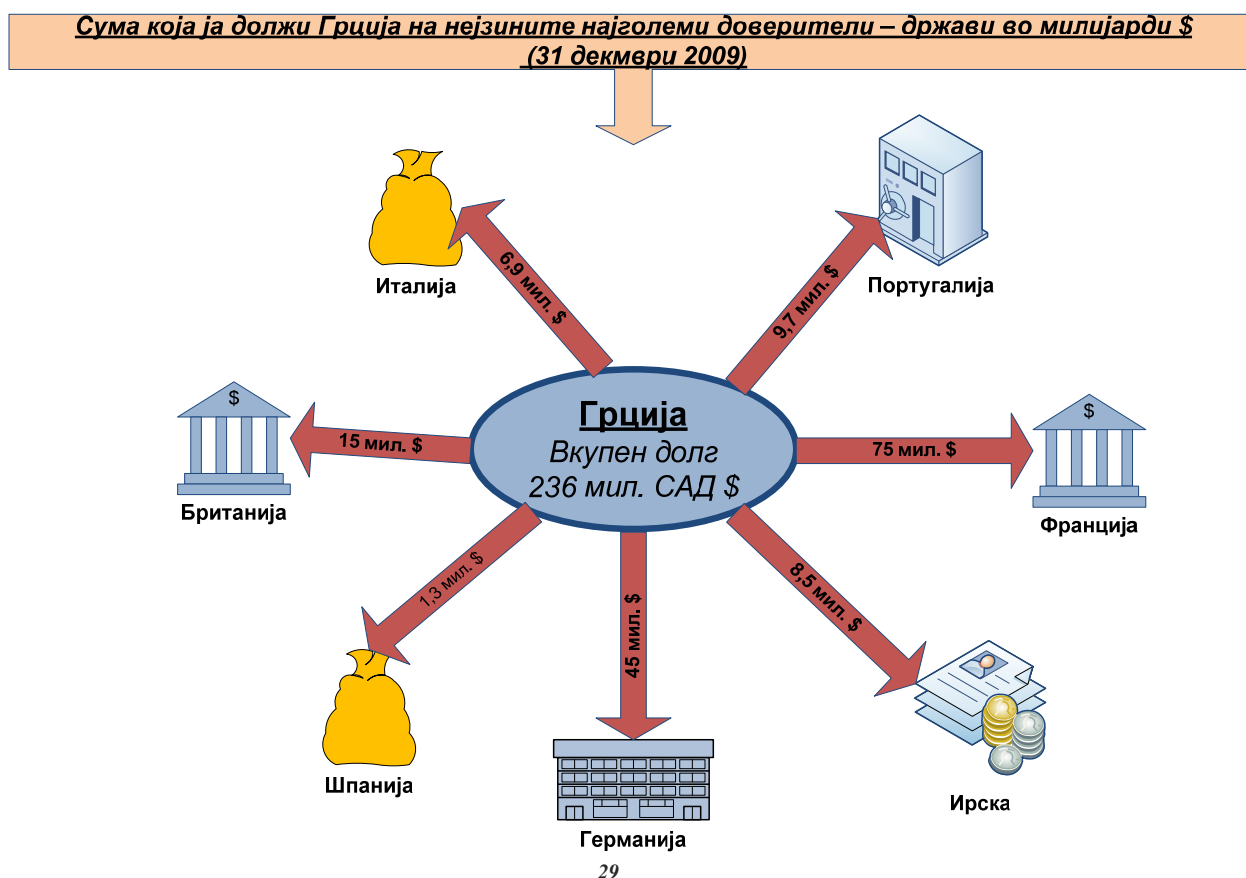
Иако веќе се појавуваат првите знаци на опоравување и излез од кризата на некои од големите економии (Германија, Франција и др.) темпото на опоравување е со помал интензитет од очекуваниот, а од друга страна постојат и економии кои сеуште се борат со ефектите од кризата (во моментот е актуено задолжувањето), како што се Португалија, Шпанија, Италија и др.

Скромните ефекти од грчката економска криза врз вкупниот македонски извоз произлегуваат од причина што при креирање на сценаријата во нашата студија беше предвидено само пад на БДП на Грција (негативен шок), додека според проекциите на БДП од IMF за другите економии – кои се дел од нашата ефективна побарувачка, е предвидено опоравување и раст на БДП²⁸. Ваквите проекции на IMF кои беа користени, претпоставуваат дека растот во другите економии ќе повлекува и поголема побарувачка и увоз со што се апсорбираат дел од негативните ефекти од грчката криза врз македонскиот извоз. Но тука се поставува прашањето – ***Што ќе се случи и какви ќе бидат ефектите за македонската економија доколку ефектите од грчката економска криза се прелеат и во други економии кои се големи трговски партнери и инвеститори во Македонија?*** Одговорот на ова прашање би одел во насока - доколку се случи такво сценарио економија како македонската чиј што раст на БДП е високо детерминиран/зависен од странската ефективна побарувачка ќе се соочи со голем пад на извозот, СДИ, приватните трансфери, што би довело до притисок на девизниот пазар, пад на производството, зголемување на невработеноста (која и во моментот е на највисоко ниво во Европа) и крахирање на нашата економија. Ефектите од ваквото сценарио би се движеле во иста насока како и ефектите од економската криза во Грција (странската ефективна побарувачка и трговските текови, ефектите врз СДИ и индиректните ефекти врз бројни економски варијабли како БДП, невработеноста, девизниот курс, цените итн.), меѓутоа нивното дејство би било далеку поголемо и поразорно. Во оваа точка од студијата ќе се обидеме да доловиме дел од ситуацијата и ризикот за проширување на грчката економска криза во останатите економии од евро зоната.

²⁸ Иако веќе се појавуваат првите знаци на опоравување и излез од кризата на некои од големите економии (Германија, Франција и др.) темпото на опоравување е со помал интензитет од очекуваниот, а од друга страна постојат и економии кои сеуште се борат со ефектите од кризата (во моментот е актуено задолжувањето), како што се Португалија, Шпанија, Италија и др.

Во оваа декада од воведувањето на еврото, позната вистина е дека земјите од евро зоната станаа блиску поврзани со длабоко “замрсени” финансиски текови – прекуграничното банкарство и позајмување доведоа голем број на замји во Европа да должат огромни суми на финансиски средства на други, посебно на богатите соседи како што се Германија и Франција. “Сигналот” кој го даде Standard & Poor’s, намалувајќи го рејтингот на долгот на Шпанија и Португалија, ги потресе пазарите на хартии од вредност насекаде низ Европа, вклучувајќи ги и САД. По овој настан, имајќи ги предвид финансиските врски на економиите во еврозоната, најголемите доверители и креаторите на политиките во Европската Унија се најдоа “помеѓу чеканот и наковалната”, без многу избор.

Првото “домино” во оваа евро-игра претставува Грција.

Буџетскиот дефицит во Грција според проекциите на IMF се очекува дека во 2010 ќе биде -7,5% од БДП, во 2012 ќе биде -8,2% додека во 2014 ќе биде приближно 9%. Ако го анализираме движењето на јавниот долг на Грција, според проекциите на IMF се очекува тој да биде: 116% од БДП во 2010, 130% од БДП во 2013 до 134% од

²⁹ Податоците за долговите на Грција, Шпанија, Италија и најголемите должници на Германија се преземени од графичкиот приказ во статијата “In and Out of Each Other’s European Wallets” од NELSON D. SCHWARTZ, објавена 30 Април 2010 год во The New York Times (Week in Review), достапна на: <http://www.nytimes.com/2010/05/02/weekinreview/02schwartz.html>

БДП во 2014. Земјите од еврозоната веќе држат голем дел од надворешниот долг на Грција кој изнесува околу 150% од БДП (земјите од еврозоната веќе поседуваат околу 200 милијарди од овој долг), од кој околу 2/3 е долг на јавниот сектор. Во шемата погоре се преставени најголемите доверители на Грција, кои ја претставуваат првата одбранбена линија на еврозоната³⁰.

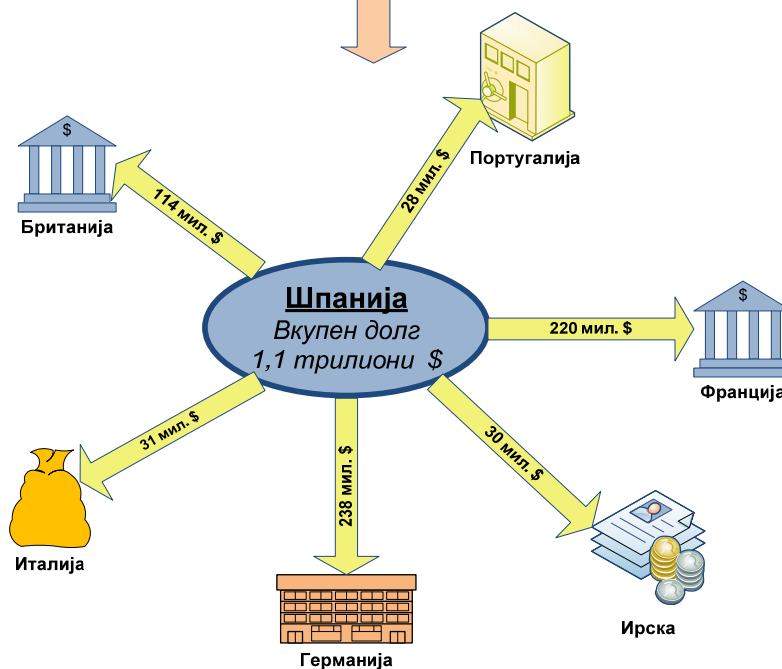
Грција и должи околу 10 милијарди \$ на Португалските банки, имајќи предвид дека S & P.'s го намалија рејтингот на Португалија и таа во моментот се соочува со повисоки трошоци на позајмување, грчкото сценарио претставува силен удар за португалската економија. Португалија и должи 86 милијарди \$ на банките во Шпанија и се соочува исто така со намалување на рејтингот на долгот. Изложеноста на германските банки на шпанскиот долг, според Банката за меѓународни порамнувања изнесува 238 милијарди \$, додека француските банки поседуваат дополнителни 220 милијарди \$. Италија, чии што финансии се разнишани и во моментот презема драстични мерки (замрзнување на платите во јавната администрација во наредните три години, намалување на голем број други јавни издатоци) за намалување на јавните расходи и долгот, ја има кредитирано Шпанија со 31 милијарда \$, додека и должи дури 511 милијарди \$ на Франција (скоро 20% од БДП на Франција).

Во продолжение во шеми (“пајакони мрежи”) ќе бидат прикажани долговите (Грција, Шпанија и Италија) и кредитирањето (Германија) на некои од нашите најголеми трговски партнери, кои претставуваат значаен дел од нашата ефективна побарувачка.

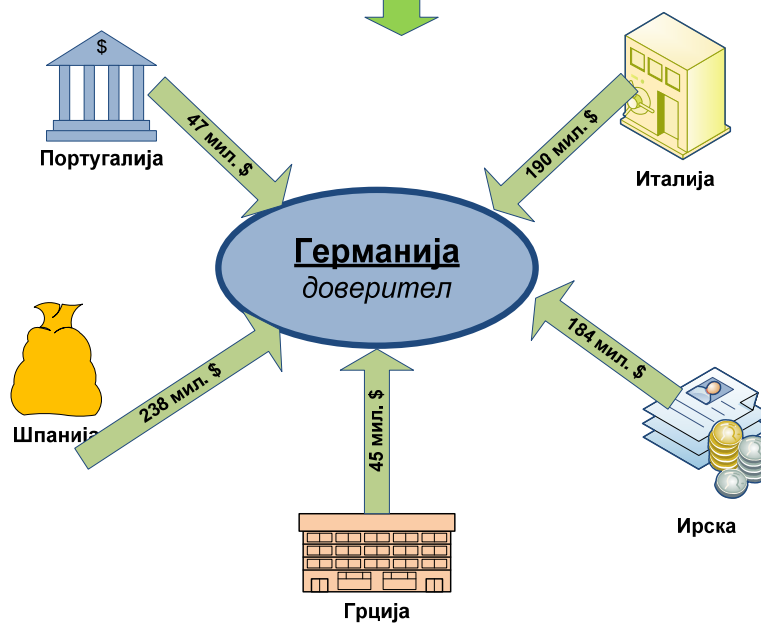

³⁰ IMF Country Report No. 09/244, August 2009

**Сума која ја должи Шпанија на нејзините најголеми доверители – држави во милијарди \$
(31 декември 2009)**

**Сума која ја должат најголеми држави – должници на Германија – во милијарди \$
(31 декември 2009)**

Кога ќе ги погледнеме врските должи/побарува (финансиските врски) на економиите во еврозоната не е тешко да се воочи и донесе заклучок дека најголемите доверители и креаторите на политиките во Европската Унија се најдоа “помеѓу чеканот и наковалната”, без многу избор. Финансиската интегрираност на економиите во еврозоната ги направи ранливи и подложни на економски кризи кои можат да зафатат една или повеќе земји од еврозоната³¹. Брзиот пренос на негативните шокови од економската криза во Грција врз останатите економии (посебно на финансиските пазари) и непостоењето на воспоставен одбранбен механизам беше силен аргумент за во краток рок да се усвои план и координирана акција за помош на грчката економија да излезе од економската криза. Покрај тоа, Европската Унија и Меѓународниот Монетарен Фонд постигнаа согласност за формирање фонд од 750 милијарди евра, кој треба да го заштити еврото и да ја сопре кризата која почна во Грција а сега и се заканува на стабилноста на светскиот финансиски пазар. Условите на 3-годишниот план предвидуваат Европската Комисија да обезбеди 60 милијарди евра, земјите членки на еврозоната да издвојат 440 милијарди, а ММФ да помогне со 250 милијарди евра³². Меѓутоа и покрај овој план и преземањето на други мерки на претпазливост, се уште постои ризик за прелевање на економската криза од Грција во други економии од еврозоната, -> ризик кој не треба да се занемари и треба да се има предвид при креирање на економските политики и стратегии, посебно во мала, отворена и извозно сензитивна економија како што е Македонија.

Без да го бараме одговорот, тука може да отвориме уште едно прашање – кој е виновен за настанатата економска ситуација во Грција, зошто со години се толерираше “наштиманата” грчка статистика, зошто се толерираа огромните плати и бенефиции на администрацијата, пензионерите, огромното задолжување. Ова се прашања кои поттикнуваат размислувања и разни теории за причините и виновниците за економската криза во Грција, прашања на кои е тешко да најде едноставен одговор, прашања за кои допрва ќе бараат одговор даночните обврзници од ЕУ, кои ја платат сметката која ја направи Грција.

Ефектите од проширувањето на грчката економска криза во другите земји од еврозоната, врз македонската економија можат да бидат анализирани на ист начин на кој беа анализирани ефектите од кризата во Грција врз македонската економија – тоа се ефектите врз странската ефективна побарувачка и трговските текови, ефектите врз СДИ и индиректните ефекти врз бројни економски варијабли како БДП, невработеноста, девизниот курс, цените итн. Меѓутоа ваквата анализа претставува друга приказна, која поради ограниченоста на просторот и немањето претензија за сеопфатност на нашата студија, останува да биде раскажана во некоја наредна прилика.

³¹ Кризата е уште пострашна, ако се знае дека шпанската економија е четири пати поголема од грчката, со што, всушност, е преголема за да се спаси. „Шпанија е голема грижа за повеќето инвеститори, бидејќи претставува 8,5 отсто од европскиот БДП, додека Грција сочинува помалку од 2 процента, а Португалија помалку од 1,5 проценти“, изјавува Сем Стовал, главен финансиски аналитичар на „Стандард и Пурс“

³² Поставен е и план за формирање Европски Монетарен Фонд

Извори:

- ◆ Базата на податоци на IMF [World Economic Outlook Database](#), April 2010
- ◆ Билтени на Министерството за финансии: <http://www.finance.gov.mk/node/34>
- ◆ Буџет на Р. Македонија за 2010 -
http://www.finance.gov.mk/files/Budzet%20na%20RM%20za%202010%20za%20objavuvawe%20%20%2024.12.2009_1.pdf
- ◆ “Ценовна и доходна еластичност на извозот и увозот на Република Македонија и економскиот раст” трудот на НБРМ, објавен мај 2007 од Кадијевска-Војновиќ и Унеска, достапно: <http://nbrm.gov.mk/WBStorage/Files/Dohodna-i-cenovna-elasticnost-na-izvozot-i-uvozot.pdf>
- ◆ EUROSTAT Database http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database
- ◆ Фискална стратегија на Р. Македонија 2010 – 2012
http://www.finance.gov.mk/files/u6/Fiskalna2010-2012_konecno_za_sobranie_1.pdf
- ◆ Годишен извештај на НБРМ за 2009 год,
<http://www.nbrm.gov.mk/?ItemID=31460AE7ECA4DE4585DC1FA67A807D0A> ;
- ◆ IMF Country Report No. 10/19, January 2010, pp. 30
- ◆ International Trade Center, Trade map (Trade Statistics for International Business Development)
- ◆ “In and Out of Each Other’s European Wallets” од NELSON D. SCHWARTZ, објавена 30 Април 2010 год во The New York Times (Week in Review), достапна на:
<http://www.nytimes.com/2010/05/02/weekinreview/02schwartz.html>
- ◆ Market Analysis and Research, International Trade Centre (ITC)
- ◆ Макроекономска политика на Р. Македонија за 2010 -
http://www.finance.gov.mk/files/u9/MAKRO_2010_final.pdf,
- ◆ НБРМ, Основни макроекономски показатели,
<http://www.nbrm.gov.mk/?ItemID=750FC531FC3D1B49B16440313562D400>
- ◆ Статистичка база (екстерни статистики) на Народна банка на Република Македонија,
<http://www.nbrm.gov.mk/?ItemID=8BDCC1C146FD2641B79FE777934172EF>
- ◆ Статистичка база на државен завод за статистика на Македонија,
<http://www.stat.gov.mk/pxweb2007bazi/dialog/statfile18.asp> , <http://www.stat.gov.mk/>
- ◆ World Economic Situation and Prospects 2010 -
<http://www.un.org/esa/policy/wess/wesp2010files/wesp2010pr.pdf>
- ◆ World Economic Outlook Update 2010 - <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/update/01/>
[World Economic Outlook Database, April 2010](#)